

YHTEISELLÄ MATKALLA

Omahoitajuus 3–5-vuotiaiden lasten
päiväkotiryhmässä

Anne Kallio ja Heidi Rikander
Opinnäytetyö, syksy 2011
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Diak Etelä, Helsinki
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK) +
Lastentarhanopettajan kelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Yhteisellä matkalla - Omahoitajuus 3–5-vuotiaiden lasten päiväkotiryhmässä. Kehittämishanke päiväkotia Ajurinmäen 3–5-vuotiaiden lasten Maahisten ryhmään. 61s. Liitteitä 5.

Opinnäytetyön taustana on teoreettinen ja pedagoginen ajattelu omahoitajuudesta. Lapsen siirtyessä kodista päivähoitoon on hänelle tärkeää kiintyä ensin yhteen turvalliseen aikuiseen ja sitten myöhemmin muihin häntä hoitaviin kasvattajiin. Omahoitajuudessa suositaan pienryhmätoimintaa ja aikuisen sitoutumista lapsiin, heidän havainnointiinsa ja leikin ohjaukseen.

Opinnäytetyön tavoitteena oli kehittää toimiva omahoitajuus 3–5-vuotiaiden lasten ryhmään päiväkodissa ja lisätä lapsen osallisuutta sekä saada lapsen ääni paremmin kuulumaan lapsiryhmässä. Opinnäytetyö toteutettiin kehittämishankkeena Ajurinmäen päiväkodin Maahisten ryhmässä lokakuusta 2010 kesäkuuhun 2011.

Kehittämishankkeessa käytettiin teemakeskusteluja ja teematehtäviä toimintakulttuurin muuttamisen tukena. Teemakeskusteluja olimme sopineet viisi. Tässä kehittämishankkeessa toimintaa muutettiin pienin askelin ja toimintakulttuurin muutos lähti käyntiin. Toimintakulttuurin muuttaminen on kuitenkin haasteellinen prosessi, jossa erilaiset osatekijät, kuten esimerkiksi sitoutuminen ja yhteinen näkemys asioista voivat vaikuttaa lopputulokseen.

Kehittämishankkeen aikana kasvattajien vaihtuvuus hidasti toimintakulttuurin muuttamista ja hanke koki lievän notkahduksen. Siitä huolimatta Maahisten tiimissä käynnistyi prosessi, jonka seurauksena he aikovat kehittää omahoitajuutta ja pienryhmätoimintaa ryhmän toimintatapoihin ja lasten tarpeisiin sopivaksi.

Asiasanat: varhaiskasvatus, omahoitajuus, kiintymyssuhde, pienryhmät, osallisuus, toimintakulttuurin muutos.

ABSTRACT

Kallio, Anne and Rikander, Heidi

Functioning daily life at a day care centre: Designated nurses.

61p., 5 appendices. Language: Finnish. Helsinki, Fall 2011.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services.
Degree: Bachelor of Social Services.

The purpose of this work was to develop the methods of a designated nurse in the Maahiset-group at the Ajurinmäki daycare center in Espoo. There were 21 children in the Maahiset group. The ages of children varied between 3 to 5 years. There were two nurses and one kindergarten teacher working in the group. By this work we wanted to transfer the methods of a designated nurse into daily activities and make them usable. The aim of this work was to increase the interaction between the nurse and the child, increase the participation of the children as well as to increase the knowledge of the good aspects in the methods of a designated nurse.

We had five thematic discussions with the employees and we gave assignments which the employees put into practice. The five themes were 1. How does the child get to know their own nurse? 2. Some activity with two or three children from your own group inside the daycare center. 3. Some activity indoors with the whole own group. 4. Outdoors with the whole group on a trip. 5. Evaluation and feedback. Each of the employees had their own small group when processing these assignments. We evaluated each assignment in the following thematic discussion together and we gave the employees a new assignment. In addition to this, we had a discussion in which we evaluated the whole process.

We analyzed the change of the employees' attitude considering the work of designated nurses. Based on the analysis, the opposition of the employees towards the method changed. They noticed the easiness of taking care of their own group instead of the whole group.

As the interaction between the child and the nurse increased, the knowledge of the child increased as well. The more details the nurse offered to the parents about the day of their child, the better the educational partnership became between parents and employees.

This method can be applied at the whole daycare center to develop the work of designated nurses in the future as they prefer. Nevertheless, attention should be paid at the same time to the needs of the children.

Keywords: designated nurse, interaction, participation, thematic discussions

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 VARHAISKASVATUS	7
2.1 Omahoitajuus	9
2.1.1 Omahoitajuus sairaalassa ja lastensuojelussa	9
2.1.2 Omahoitajuuden kehittäminen päivähoitoon	11
2.1.3 Kiintymyssuhdeteoria omahoitajamenetelmän perustana	14
2.2 Omahoitajuus päiväkodin arjessa	15
2.2.1 Kasvatuskumppanuus osana omahoitajuutta	17
2.2.2 Pienryhmätoiminta omahoitajuuden toteuttamisessa	19
2.3 Lapsen osallisuus	20
3 KEHITTÄMISHANKKEEN LÄHTÖKOHDAT JA TOTEUTUS	23
3.1 Ajurinmäen päiväkotiki	23
3.2 Opinnäytetyön aikajana	25
3.3 Kehittämishankkeen suunnittelu ja tavoitteet	26
3.3.1 Kehittämishankkeen aloittaminen ja lähtötilanne	27
3.4 Toimintakulttuurin muuttaminen	29
3.5 Teemakeskustelut	31
3.5.1 Omahoitaja tutuksi lapselle	33
3.5.2 Toimintaa omahoitajan kanssa	35
3.5.3 Oma pienryhmä omahoitajan ohjattavana sisätiloissa	38
3.5.4 Retki lähialueelle oman pienryhmän kanssa	39
3.5.5 Palautetta ja arviointia	41
4 KEHITTÄMISHANKKEEN ARVIOINTI	42
4.1 Palautteeseen perustuva arviointi	42
4.2 Itsearviointi	44
5 POHDINTA	47

5.1 Oma ammatillinen kehittyminen	48
5.2 Eettisyys kehittämishankkeessa	50
5.3 Kehittämishankkeen tulevaisuus	51
LÄHTEET	53

LIITTEET:

LIITE 1: Teemakeskustelu 1

LIITE 2: Teemakeskustelu 2

LIITE 3: Teemakeskustelu 3

LIITE 4: Teemakeskustelu 4

LIITE 5: Teemakeskustelu 5

1 JOHDANTO

Espoon kaupunki linjaa varhaiskasvatussuunnitelmassaan (2001) omaa varhaiskasvatustaan siten, että lähtökohtana on lapsuuden arvostaminen, vastuullinen vanhemmuus ja asiakkaiden tarpeet. Tavoitteena on sovittaa yhteen lapsen hoito, kasvatusta ja oppiminen sekä se, että jokaisessa kaupungin päivähoitoyksikössä otetaan käyttöön omahoitajamenetelmä ja että lapsen osallisuutta tuetaan ja lisätään. Varhaiskasvatusta toteutetaan vuorovaikutus- ja yhteistyöprosessissa, jossa lapsi on osallisena omaehtoiseen, elämykselliseen ja kokemukselliseen toimintaan. Kasvattajien tavoitteellisen ohjauksen sekä vertaisryhmäkontaktien avulla lapsi saa kasvaa aktiivisena ihmisenä.

Opinnäytetyömme oli kehittämishanke, jonka tavoitteena oli saada aikaan toimiva omahoitajuus 3–5-vuotiaiden lasten ryhmään espoolaisessa Ajurinmäen päiväkodissa. Rajasimme omahoitajuudesta kehittämiskohteeksi yhteistyökumppanin toimien mukaan lapsen ja omahoitajan välisen toiminnan.

Kehittämishankkeessa toimintakulttuurin muutosta tuettiin teemakeskustelujen ja teematehtävien avulla. Teemakeskustelujen aiheet valittiin yhdessä tiimin kasvattajien kanssa ja teematehtävät suunniteltiin niihin sopiviksi. Toimintakulttuurin muuttaminen osoittautui haasteellisemmaksi kuin olimme osanneet kuvitella. Uudessa tiimissä yhteisen toimintatavan luominen vaatii sitoutumista ja hyviä vuorovaikutustaitoja tiimin jokaiselta jäseneltä.

Opiskelemme sosionomeiksi ja tavoitteenamme on myös lastentarhanopettajan kelpoisuus. Tulevaisuuden työskentelyä ja omaa ammatillista kehittymistä varten oli mielenkiintoista perehtyä omahoitajuuteen ja sen tuomiin etuihin lapsiryhmän toiminnassa. Hyvin toimivan omahoitajuuden avulla voi eri tavoin tukea ja kehittää esimerkiksi lapsen osallisuutta.

2 VARHAISKASVATUS

Varhaiskasvatus on pienten lasten eri elämänpiireissä tapahtuvaa kasvatuksellista toimintaa ja vuorovaikutusta. Sen tavoitteena on edistää lapsen tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista. Jotta perheiden ja kasvattajien yhteinen kasvatustehtävä muodostaa lapsen kannalta mielekkään kokonaisuuden, tarvitaan kasvatuksen ammattilaisten ja vanhempien kiinteää yhteistyötä ja kasvatuskumppanuutta. (Stakes 2005, 11.) Suomalaisessa varhaiskasvatuksessa hoito, kasvatus ja opetus muodostavat toisiinsa kietoutuneen kokonaisuuden, niin sanotun educare-mallin. Varhaiskasvatuksen vallitsevin toimintaympäristö on päivähoito. (Välimäki 2003, 41–42.)

Stakes on laatinut valtakunnalliset varhaiskasvatuksen linjaukset, joiden tarkoituksena on ollut tehdä näkyväksi yhteiskunnassa järjestettävä tai tuettava varhaiskasvatus. Linjauksissa varhaiskasvatus tehdään näkyväksi, eli se määritellään toiminnallisesti ja käsitteellisesti. Näiden linjausten pohjalta Stakes on laatinut valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, joiden tavoitteena on ohjata koko maan varhaiskasvatuksen sisällöllistä kehittämistä ja yhdenmukaistaa toiminnan järjestämisen perusteita. (Välimäki 2003, 40.)

Ammattimainen henkilöstö on keskeinen voimavara varhaiskasvatuksessa. Olennaista siinä on, että jokaisen kasvatusyhteisön kasvattajan oma yksilöllinen osaaminen on oltava vahvaa. Varhaiskasvatuksen toimintaympäristössä tapahtuvia jatkuvien muutosten keskellä on tärkeä huolehtia toiminnan laadusta. Yksi keskeinen laadun tae on henkilökunnan ammatillisen osaamisen kehittäminen. Siksi käytännön kehittämistyö ja niihin tarvittava osaaminen ovat tärkeä osa varhaiskasvatuksen perustyötä. (Mäkitalo 2009, 21.)

Varhaiskasvatuksen laadullinen kehittäminen on korostunut erityisesti 2000-luvulla. Varhaiskasvatuksen laadunhallinnan tavoitteena on jatkuva tavoitteellinen, suunnit-

telmallinen, säännöllinen ja kokonaisvaltainen kehittäminen ja arviointi. Varhaiskasvatustyö on suunnitelmallista lapsi- ja perhelähtöistä varhaiskasvatustyötä. (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 86–87.)

Varhaiskasvatuksen ydinosaaamista on kasvatusosaaminen. Menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus ovat aina mukana kasvatuksessa, myös henkilöstön omista uskomuksissa ja käsityksissä. Se, että henkilöstö kykenee tiedostamaan ja arvioimaan kasvatukseen liittyviä uskomuksia ja käsityksiä sekä nykyhetken että tulevaisuuden näkökulmasta, on yksi kasvatusosaamisen ulottuvuuksista. Henkilöstön vankka kasvatusosaaminen auttaa lasta kasvamisen prosessissa ja luo perustan laadukkaalle varhaiskasvatukselle. (Karila & Nummenmaa 2001, 29–30.)

Suomalaisessa varhaiskasvatuksessa peruslähtökohta on lapsen yksilöllisyys, lapsilähtöinen toiminta ja lapsen havainnoiminen. Lapsilähtöinen toiminta edellyttää kasvattajalta teoreettista tietoa lapsen kehityksestä, kasvamisesta ja oppimisesta. Jotta kasvattaja pystyy vastaamaan lapsen yksilöllisiin kehittymistarpeisiin ja tukemaan lapsen kasvua ja kehitystä, on hänen oltava selvillä lapsen henkilökohtaisista taidoista ja kehittymisen haasteista. Lasta havainnoimalla ja seuraamalla kasvattaja perehtyy lapsen ominaiseen tapaan toimia, tutkia ja oppia. Havainnointiensa perusteella tulee kasvattajan suunnitella päivittäinen toiminta siten, että se tukee lapsen yksilöllistä kasvua ja kehitystä. (Järvinen & ym. 2009, 34–36, 152.) Lasten yksilöllisyyden ja ainutlaatuisuuden huomioiminen on osa eettistä ammatillisuutta.

Keskeinen asia varhaiskasvatuksessa on hyvä ja luonteva sekä positiivinen ja kannustava vuorovaikutus. Kasvattajat opettavat omalla esimerkillään lapsille hyviä vuorovaikutustaitoja ja osaavat toiminnassa ottaa huomioon lapselle ominaisen tavan toimia sosiaalisissa tilanteissa. Kasvattajat voivat myös rohkaista lasta mukaan leikkiin sekä kannatella leikkitaitoja opettelevaa lasta pysymään mukana muiden lasten leikissä. (Järvinen & ym. 2009, 161.)

2.1 Omahoitajuus

Sosiaali- ja terveysalalla omahoitajuus tarkoittaa sitä, että asiakkaalle, sairaalassa potilaalle ja päivähoidossa sekä lastensuojelulaitoksissa lapselle, on nimetty yksi hoitaja, joka pääsääntöisesti hoitaa asiakkaan asiat sekä vastaa hänen hoidostaan ja hoito- ja kasvatussuunnitelmien teosta.

2.1.1 Omahoitajuus sairaalassa ja lastensuojelussa

Sairaalassa omahoitajakäytäntö on ollut erilaisilla nimikkeillä pisimpään käytössä, ja sieltä kertyneen tiedon ja osaamisen perusteella sitä on siirretty muihin toimintaympäristöihin.

Sairaalassa omahoitajuudesta käytetään nimitystä yksilövastuinen hoitotyö. Yksilövastuisen hoitotyön piirteisiin kuuluu muun muassa yksilöllinen vastuu päätöksenteossa, hoitotyön itsenäisyys ja jatkuvuus sekä hoitotyön vastuullisuus. Omahoitajan tehtäviin kuuluu myös hoidon ja hoitotyön koordinointi. (Virtanen 2002, 25.)

Kun omahoitaja toimii vastuullisesti, potilaskeskeisen työskentelytavan ominaisuudet voivat toteutua. Potilaskeskeiseen työskentelytapaan sisältyy yksilöllinen, jatkuva, kokonaisvaltainen ja koordinoitu hoitotyö. Oikeahetkisyys yksilövastuisessa hoitotyössä merkitsee sitä, että hoitaja oivaltaa ja huomaa merkitykselliset hetket ja luo niitä. Kun perinteisen hoitotyön ja yksilövastuisen hoitotyön potilaiden palautteita verrattiin, kävi ilmi, että yksilövastuisen hoitotyön potilaat kokivat saaneensa yksilöllisempää ja kokonaisvaltaisempaa hoitoa kuin perinteisessä tehtäväkeskeisessä hoidossa olleet. Lisäksi omahoitajan kanssa yhteistyössä toimineet potilaat kertoivat voineensa vaikuttaa ja osallistua omaan hoitoonsa enemmän kuin verrokkiyhmän potilaat. (Pukuri 2002, 59, 61–62.)

Omahoitajan toiminnan sisältö tulee hoitofilosofiasta ja hoitajan ammatillisesta kasvusta ja kehityksestä. Itsearviointi voi auttaa omahoitajaa tuntemaan itsensä paremmin ja kehittymään omahoitajana. Arvioinnin kautta hoitaja voi pohtia omia vahvuuksiaan sekä kehittymisen haasteitaan. Yksilövastuisessa hoitotyössä suullista, kirjallista ja neuvottelumuotoista kommunikaatiota pidetään tärkeänä. Eri asiantuntijoiden kanssa tapahtuvaa konsultaatiota pidetään tärkeänä samoin kuin koordinoitua, jossa omahoitaja kerää potilaan hoitoon liittyvät asiat kokonaisuudeksi. (Haapala & Hyvönen 2002, 40–42.)

Yksilövastuiseen hoitotyöhön siirtyminen edellyttää hoitajalta kykyä sitoutua vastuullisuuteen ja yhteistyösuhteeseen. Omahoitajana toimiminen edellyttää jatkuvaa itsensä kehittämistä ja uuden tiedon hankkimista. Omahoitajuus on vastuullista työtä, siksi kollegiaalisuus on tärkeää. Omahoitajan on vaikeissa ja haastavissa tilanteissa voitava turvautua toisten hoitajien ja esimiehensä apuun. (Pukuri 2002, 63.)

Lastensuojelulaitoksissa lapsen asioista päävastuussa on omahoitaja, joka nimetään lapselle hänen saapuessaan lastensuojelulaitokseen. Yleensä käytäntönä on nimetä lapselle kaksi omahoitajaa. Omahoitajan tehtävänä on pitää yhteyttä viranomaisiin, strukturoida lapsen arki laitoksessa ja tukea lapsen kotiutumista laitoksessa. Omahoitajan tehtävänä on selvittää lapsen kokonaistilanne eli kotitilanne ja siihen liittyvät muut tekijät. (Sosiaaliportti, 2011.)

Omahoitajan ja lapsen omahoitajasuhde on henkilökohtainen, terapeutin ja lapsen tarpeet huomioiva vuorovaikutussuhde. Tärkeitä näkökulmia omahoitajuudessa ovat yhteisöllisyys ja toiminnallisuus. Vuorovaikutuksella lapsen ja hoitavan aikuisen välillä on lapsen tunne-elämän vaurioita korjaava merkitys sekä tarkoitus vastata lapsen yksilöllisiin hoidon tarpeisiin. Tärkeänä tavoitteena on myös perusteellisempi hoidon ja kasvatuksen hahmotus. (Kyrönseppä Rautiainen & Airio 1990, 7.)

Hoitosuunnitelmalla on suuri merkitys hoitoprosessissa. Hoitosuunnitelma sisältää lähitavoitteita ja koko sijoituksen ajaksi asetettuja tavoitteita, joita toteutetaan ja joiden toteutumista seurataan. Tavoitteet pyritään toteuttamaan suunnittelemalla erilaisia työtapoja ja työmenetelmiä. Omahoitajaa tuetaan työssään hoitosuunnitelman valmistelun, toteutuksen ja seurannan avulla, jotta voidaan turvata lapselle mahdollisimman hyvä ja tarkoituksenmukainen hoito. Hoito- ja kasvatusprosessissa keskeisiä rakenteita ovat lapsen alku- ja loppuarviointi. Alkuarviointiin kuuluu lapsen haastattelu ja tutustuminen sekä vanhempien haastattelu. Loppuarviointiin sisältyy lähtöhaastattelu, lähtöneuvottelu ja hoitokritiikki. (Kyrönseppä ym. 1990, 8, 19.)

2.1.2 Omahoitajuuden kehittäminen päivähoitoon

Päivähoitoon suuntautunut omahoitajakäytäntö on saanut alkunsa Yhdysvalloista 1950-luvulla, kun lapsianalyitikot Erna ja Robert Furman alkoivat kehittää uusia käytäntöjä päiväkotityöhön tukemaan lapsen kehitystä ja vanhemmuutta. Käytännön mukaan jokaisella lapsella on omahoitaja, joka huolehtii lapsesta päivän aikana ja pitää yhteyttä myös lapsen vanhempiin. Omahoitajakäytännön lähtökohtana on tukea lapsen kiintymyssuhdetta vanhempaan ja vanhemman ja lapsen varhaisen vuorovaikutussuhteen tukeminen. (Parviainen 2005, 8.)

Suomalaisessa päivähoidossa on omahoitajuutta toteutettu erilaisilla termeillä ja erilaisin toimintatavoin 90-luvun alkuvuosilta lähtien. Ajatus lasten jakamisesta pienempiin ryhmiin syntyi yhtäaikaisesti monella taholla, ja työntekijöiden vaihtaessa työpaikkaa käytäntö levisi laajemmalle.

Espoon Soukankujan päiväkodissa toteutettiin vuosina 1996–1999 Tarja Lundin johdolla omahoitajaprojekti ”Auta lasta kasvamaan”. Se perustui Yhdysvalloissa kehitettyyn samannimiseen menetelmään. Pää tavoitteena Auta lasta kasvamaan -työtavassa oli kohdata lapsen kehitystarpeet aiempaa paremmin päivähoidossa

sekä selkiyttää päiväkodin kasvatustyötä. Työtavalla oli tavoitteena myös antaa uutta sisältöä ja uusia ulottuvuuksia kasvatustyölle ja lisätä sitä kautta kasvatustyötä tekevien henkilöiden työmotivaatiota. Menetelmää hyödyntäen oli pyrkimys selkiyttää vanhempien ja kasvattajien rooleja sekä antaa muodot yhteistyölle vanhempien kanssa. Lasten epäsuotuisan kehityksen ennaltaehkäiseminen ja vakavampien kehityshäiriöiden aikaisempi tunnistaminen oli myös yksi Auta lasta kasvamaan -työtavan tavoitteista. (Peltola-Helin 2004.)

Soukankujan päiväkodissa päivähoiton aloitus ja harjoitteluaika sovittiin vanhempien kanssa huolellisesti. Ensimmäinen keskustelu vanhempien kanssa koettiin merkittäväksi, sillä siinä luotiin pohja yhteistyölle. Keskustelussa olivat osallisina vanhemmat sekä omahoitaja. Lapsen harjoitteluaikana omahoitajan ja vanhempien välinen vuorovaikutus vahvistui. Lapsen aloittaessa hoidon oli omahoitajan tärkeänä tehtävänä pitää yllä lapsen kiintymyssuhdetta vanhempiin ja auttaa lasta erilaisen eroon liittyvien tunteiden kanssa. Eron liittyvien tunteiden käsitteleminen olikin keskeistä Auta lasta kasvamaan -työtavassa. Puhumalla lapselle hänen omista vanhemmistaan päivän aikana pidettiin vanhemmat lapsen mielessä, vaikka he eivät olleetkaan näkössä. Lapsi, joka on kiihkeässä tunnetilassa, tarvitsee aikuisen apua tunnetilan säätelyyn ja tunteiden nimeämiseen. Lapsi voi kasvaa sisäisesti ja hänen oppimisen voimavaransa lisääntyvät, kun hän tulee tunnetasolla huomioiduksi ja ymmärretyksi. Auta lasta kasvamaan -työtapaan kuului myös lapsen pitäminen ajan tasalla päivän tapahtumista sekä mahdollisten muutosten ennakoiminen ja niihin valmistelu. (Soukankujan päiväkotia i.a.)

Auta lasta kasvamaan -projektin jälkeen kasvattajat kertoivat yhteistyön vanhempien kanssa muuttuneen läheisemmäksi ja kiinteämmäksi, myös suhde omahoidettaviin lapsiin oli lähentynyt. Ymmärrys suhteessa lapsiin ja vanhempiin oli kasvattajien mukaan lisääntynyt ja oma työ tuntui vastuullisemmalta sekä antoisammalta kuin aiemmin. Kasvattajat kokivat kiireen vähentyneen, työn ilon lisääntyneen sekä yhteishengen ja vuorovaikutustaitojen parantuneen. Johtaja kertoi henkilökunnan

olevan sitoutuneempaa ja pysyvämpää. Työmotivaatio, yhteenkuuluvuuden tunne ja työssä jaksaminen olivat projektin myötä lisääntyneet. (Peltola-Helin 2004.)

Auta lasta kasvamaan -projektissa kasvattajat saivat konsultaatiota psykologi Tarja Lundilta. Kasvattajat kokivat konsultaation tukeneen vuorovaikutustaitojen parantamista. Konsultaatioon liittyvä pohdinta kehitti ammattitaitoa, loi uusia näkökulmia ja ratkaisumalleja erilaisiin asiakastilanteisiin sekä antoi kasvattajille mahdollisuuden pohtia omaa kasvattajuuttaan. (Peltola-Helin 2004.)

Helsingin yliopiston käyttäytymistieteiden laitoksella toteutettiin KenguRu -projekti johon osallistui Espoon päivähoidosta yhdeksän päiväkotiryhmää. Projekti perustui samaan yhdysvaltalaiseen Auta lasta kasvamaan -malliin kuin Soukankujan päiväkodin projekti. Se alkoi keväällä 2005 ja päättyi kesällä 2006. Projektiin sovellettiin uusinta tutkimustietoa päiväkodin käytäntöihin alle 3-vuotiaiden lasten kehityksestä. Päiväkotiryhmien henkilökunnan osaamista ja useiden vuosien aikana kertynyttä kokemusta pyrittiin hyödyntämään kehittämishankkeessa, lisäksi henkilökuntaa koulutettiin projektin aikana. (Piirainen & Valkeala 2008.)

Tavoitteena oli löytää eri päiväkotiryhmiin parhaiten soveltuva tapa omahoitajuuden toteuttamiseen. Omahoitajatukiverkoston ydinryhmä, johon osallistuivat KenguRu -päiväkotien johtajat, Soukankujan päiväkodin johtaja, muiden omahoitajakäytäntöä toteuttavien päiväkotien edustajia ja konsultoivia erityislastentarhanopettajia, kokoontui säännöllisesti. Ydinryhmän tehtävänä oli omahoitajuuden käytäntöjen kehittämisen luominen ja ylläpitäminen omahoitajuuden laajentamiseksi Espoon päivähoidossa. (Piirainen & Valkeala 2008.)

2.1.3 Kiintymyssuhdeteoria omahoitajamenetelmän perustana

Kiintymyssuhdeteorian isänä pidetään John Bowlbya (1907–1990), joka oli englantilainen psykoanalyttikko. Teoria pyrkii selittämään, miksi ihmisille muodostuu vahvoja ja valikoituvia pysyviä kiintymyssuhteita ja miksi näiden tärkeiden ihmissuhteiden katkeaminen aiheuttaa ahdistusta. Teoria auttaa ymmärtämään varhaisten kiintymyssuhteiden merkityksen ihmisen myöhemmälle elämälle. Teorian keskiössä on erityisesti lasten kiintymyskäyttäytyminen, mutta myös aikuisten kiintymyskäyttäytyminen. (Parviainen 2005, 17–18.)

Kiintymyssuhteen tunteminen auttaa ymmärtämään lasten lahjakkuuseroja, kehityksen monimuotoisuutta ja lasten erilaisia kiinnostuksen kohteita. Lapsen kiintymyssuhdetyyli kertoo puolestaan lasten erilaisista tavoista tulkita, toimia ja havainnoida erilaisissa sosiaalisissa tai suoritustilanteissa sekä siitä, miten he etenevät emotionaalisessa kehityksessään. Välttelevästi kiintynyt voi olla älyllisesti pystyvä, ristiriitaisesti kiintynyt luovasti lahjakas ja turvallisesti kiintynyt voi olla esimerkiksi sosiaalisesti lahjakas. Kiintymyssuhde on yhteydessä eri ikäkausien haasteisiin. Lapsen perusturvallisuuden tunteelle ja käsityksille omista kyvyistään ja ihmissuhteistaan luodaan perusta jo varhaisissa vuorovaikutuskokemuksissa. Lapsi päivittää sisäisiä työskentelymallejaan sen mukaan, saako hän kiitosta ja tukea uusien asioiden oppimisesta ja miten kykeneväksi hän kokee itsensä. Lapsi hioo kiintymyssuhdestrategiaansa aina vastaamaan uuden kehitysvaiheen vaatimuksia ja haasteita. (Punamäki 2001,180.)

Suurimmalla osalla lapsista kiintymyskäyttäytyminen on erityisen vahvaa ja säännöllistä ensimmäisinä vuosina, koska lapselle ei vielä ole muodostunut kiintymyskohteestaan selkeää kuvaa, jonka avulla hänen on helpompi kestää eroa hoitajastaan. Kolmevuotiaana lapset voivat kiintyä vieraisissa tilanteissa helpommin myös toissijaisiin kiintymyskohteisiin, esimerkiksi päiväkodin kasvattajiin. Tunne turvallisuudesta on kuitenkin ehdollinen; henkilön täytyy olla entuudestaan tuttu, mielellään henkilö, johon hän on voinut tutustua äidin ollessa läsnä. Lapsen täytyy olla

myös tietoinen siitä, missä äiti on ja pystyä luottamaan siihen, että he tapaavat pian. (Bowlby 1969, 204–205.)

Lähes poikkeuksetta lapsi etsii kiintymiskohteensa haluten syyliä ja hellyyttä, kun hän on satuttanut itsensä tai on väsynyt. (Bowlby 1969, 335). Kiintymyssuhdeteorian tärkeimpänä antina voi pitää lasten tarpeiden tunnustamista ja kunnioittamista (Parviainen 2005, 19).

Kiintymyssuhdeteorian mukaan varhaisessa ihmissuhteessa opitut sisäiset mallit omasta arvosta, turvasta ja läheisyydestä ovat melko pysyviä. Ne ohjaavat lasta kehityshaasteissa ja uusissa tilanteissa. Kiinnittymisen jatkuvuutta voidaan selittää erilaisten kokemusten kohtuullisuudella ja ympäristön muuttumattomuudella, lapsen omalla aktiivisuudella ja äiti–lapsi-suhteen vastavuoroisuudella sekä yksilön omilla kehitysmekanismeilla. (Punamäki 2001, 175.)

2.2 Omahoitajuus päiväkodin arjessa

Omahoitajuus alkaa oikeastaan jo ennen kuin lapsi tulee päivähoidon ja se etenee siten, että lapselle nimetään yksi kasvattaja, joka auttaa lasta jo aloitusvaiheessa turvautumaan ja lohduttautumaan päiväkodissa juuri tämän omahoitajan lähellä. Omahoitajuus auttaa myös hoitajaa tuntemaan ja pitämään lasta mielessään, kun vastuu jakautuu usean kasvattajan kesken. Vanhemmille on helpompaa jakaa ajatuksiaan ensisijaisesti yhden kasvattajan kanssa. (Kaskela & Kekkonen 2006, 44.)

Espoon kaupungin päivähoidossa on asetettu tavoitteeksi, että alle 3-vuotiaille lapsille on omahoitaja valittuna jo hänen aloittaessaan päivähoiton. Omahoitajakäytännölle on asetettu erilaisia kriteereitä tavoitteen toteutumisen seuraamiseksi. Kriteereinä on, että heti hoitosuhteen alussa lapselle nimetty omahoitaja vastaa lapsen ja perheen tutustumisesta hoitopaikkaan. Omahoitajan tulisi, varsinkin päivä-

hoidon alussa, toimia mahdollisimman paljon lapsen kanssa. Omahoitaja on päävastuussa yhteistyöstä vanhempien kanssa. (Espoon kaupunki i.a.)

Omahoitajuus strukturoi päiväkodin toiminta-arkea. Toteuttamalla omahoitajuutta kasvattajat kykenevät paremmin vastaamaan lasten tarpeisiin ja rakentamaan toimintaympäristön lasten kehitystasoa vastaavaksi.

Omahoitajuutta toteuttavan työn taustalla on teoreettinen ja pedagoginen ajattelu omahoitajuuden hyödyistä. Lapsen siirtyessä kodista päiväkotiin on hänelle tärkeää sitoutua ensin yhteen turvalliseen kasvattajaan ja sitten myöhemmin muuhun hoitavaan henkilökuntaan. Siirtyminen kotoa päivähoitoon on valtava muutos lapsen elämässä. Ammattilaisilla on vastuu lapsen sosiaalistamisessa uuteen ympäristöön ja lapsen yksilöllisessä huomioimisessa. Hyvä ja ammattitaitoinen kasvattaja auttaa omilla vuorovaikutustaidoillaan lasta oppimaan luottamaan aikuiseen ja tuntemaan olonsa turvalliseksi. Vuorovaikutustilanteiden tulisi sisältää jakamatonta ja henkilökohtaista huomiota lapselle. (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 160.)

Omahoitajuudessa kasvattajien on helpompaa toteuttaa ohjaavaa kasvatusta, jossa otetaan huomioon sekä lapsen ikä- ja kehitystaso että lapselle ominainen tapa toimia. Ohjaavan kasvatuksen perustana on hyvä ja toimiva vuorovaikutus, jossa kasvattaja osoittaa lapselle muun muassa hyväksyntää, arvostusta ja luottamusta. Kasvattaja antaa lapselle sopivan haasteellisia tehtäviä, kannustaa lasta omatoimisuuteen ja lisäksi tukee, ohjaa ja neuvoo lasta esimerkiksi valintojen tekemisessä. (Järvinen & ym. 2009, 26–27.)

Kirjassa ”Lapselle hyvä päivä tänään”, käsitellään omahoitajuuden mallia 3–5-vuotiaille lapsille. Siinä toiminnan perustana on pienryhmätoiminta ja hyvä vuorovaikutuksen suunnittelu. Jokaisella lapsella on omahoitaja, jonka vastuulla on arjen sujuminen pienryhmässä. Omahoitaja vastaa myös päivähoiton aloituksesta. Pienryhmän omahoitaja pystyy varmistamaan, että jokainen lapsi saa yksilöllistä tukea

tarvitessaan sekä ohjaamaan oman ryhmänsä oppimisprosessia. (Mikkola & Nivalainen 2009, 33–34.) Yksi omahoitajuuden hyvistä puolista on se, että omahoitajalla on mahdollisuus olla lähellä lasta ja aidossa vuorovaikutuksessa hänen kanssaan. Aktiivisen vuorovaikutuksen myötä kasvattaja oppii tuntemaan omahoidettavansa ja hänen on helpompi toteuttaa lapsilähtöistä toimintaa ja kasvatusta sekä huomioida lapsen osallisuuden aloitteet.

Päiväkodin kasvattajat voivat jakaa lapset pienryhmiin syksyllä päivähoidon alkessa ja ryhmän toivotaan pysyvän samana koko toimintavuoden. Lapsen on helpompi sopeutua koko päiväkodin ryhmään, kun hän on ensin voinut ryhmäytyä omaan pienryhmäänsä. Lapsi voi saada kavereita ja leikkiä myös muiden pienryhmien lapsien kanssa. Kun lapset jaetaan pienryhmiin, tulee ottaa huomioon lasten tarpeet sekä kasvattajien ammattitaito ja työkokemus. Lastentarhanopettajalla on ryhmän toiminnasta pedagoginen kokonaisvastuu, mutta jokainen työntekijä ohjaa itse omaa pienryhmäänsä. Toiminta on hyvä suunnitella yhdessä siten, että jokainen on tietoinen, mitä muissa pienryhmissä tehdään. (Mikkola & Nivalainen 2009, 34, 36.)

2.2.1 Kasvatuskumppanuus osana omahoitajuutta

Kasvatuskumppanuudella tarkoitetaan vanhempien ja henkilöstön tietoista sitoutumista lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen prosessien tukemiseen. Henkilöstöllä on ammatillinen tieto ja osaaminen kasvatuksesta ja pedagogiikasta sekä vastuu tasavertaisen yhteistyö- ja kasvatuskumppanuuden luomisesta. Vanhemmilla on ensisijainen kasvatust vastuu ja kasvatusoikeus sekä oman lapsen tuntemus. Kasvatuskumppanuus lähtee lapsen tarpeista, ja toimintaa ohjaa lapsen edun ja oikeuksien toteuttaminen. (Stakes 2005, 31.)

Työelämässä saamiemme kokemusten mukaan kasvatuskumppanuus vanhempien ja päiväkodin kasvattajien kanssa alkaa siitä, kun lapsi saa päivähoitopaikan.

Kasvattaja voi käydä lapsen kotona tutustumassa lapseen ja hänen perheeseensä tai vaihtoehtoisesti lapsi voi perheineen käydä tutustumassa tulevaan päiväkotiin. Päiväkotien ja perheiden välillä käytännöt vaihtelevat. Tutustumiskerralla vanhemmat kertovat lapsestaan, omista ajatuksistaan ja toiveistaan lapsen ja hoidon suhteen. Lapsen tuleva hoitaja kertoo päiväkodin toiminnasta ja toimintakulttuurista. Vanhemmat ja hoitaja miettivät tulevia käytäntöjä sekä lapsen kasvatusta yhdessä. Useimmille vanhemmille on helpompaa tutustua ensin yhteen ryhmän kasvattajaan ja keskustella perheen asioista sekä lapsesta hänen kanssaan. Kasvatuskumppanuus saa omahoitajuuden kautta lisäsyvyyttä, jolloin yhteistyö lapsen parhaaksi saa hyvät edellytykset.

Vanhempien ja henkilöstön väliset kasvat keskustelut ovat kasvatuskumppanuuden kehittymisen ja syventymisen keskeisiä areenoita. Niiden tapahtumat muovaavat merkittäväällä tavalla kumppanuussuhdetta. Tapa, jolla keskustelukumppanit kuulevat ja tulkitsevat toisiaan, on kasvatuskumppanuuden kehittymisen kannalta ratkaisevaa. (Karila 2006, 107.)

Vanhempien kunnioittaminen on kasvatuskumppanuuden edellytys. Lapsen kehityksen kannalta on lasten vanhempien ja ammattilaisten vuorovaikutussuhde hyvin merkityksellinen. Vuorovaikutus toimii linkkinä lapsen erilaisten kasvu ympäristöjen kuten kodin ja päivähoidon välillä ja vahvistaa eheän kasvu ympäristön muodostumista. (Karila 2006, 91.)

Hyvät vuorovaikutustaidot ovat tarpeen erityisesti tilanteissa, joissa kasvattajille on muodostunut jonkinasteinen huoli lapsesta ja tämä pitäisi viestittää vanhemmille. Kun yhteistyö perustuu kasvatuskumppanuuteen ja luottamus on saavutettu, on hankalampienkin asioiden esille tuominen helpompaa. Omahoitaja voi kerätä lapsesta tietoa havainnoimalla lasta erilaisissa tilanteissa ja toiminnoissa, jolloin käytännön esimerkkien kautta lapsen mahdollinen tuen tarve voidaan selkeämmin kuvata vanhemmille. (Huhtanen 2004, 63.)

Lasta koskevissa keskusteluissa ei ole tarkoitus kilpailla näkemyksistä vaan toimia yhdessä ja etsiä paras mahdollinen ratkaisu lapsen kehityksen tukemiseksi. Tällainen keskustelu edellyttää avointa dialogia, jossa näkökulmien tarkastelu sekä mahdollinen vaihtaminen, kuuntelu, kunnioitus ja asioiden sanominen ääneen vuorottelevat. Jos lapsella ilmenee erityisen tuen tarvetta, vanhemmat saattavat kaivata neuvoa, tukea ja ymmärrystä kasvattajilta. Kasvatuskumppanuuteen kuuluu myös vanhempien erilaisten tunteiden vastaanottaminen. Empaattinen ja kunnioitava suhtautuminen on tarpeen, sillä omaan lapseen liittyy aina toiveita ja odotuksia. (Huhtanen 2004, 76–80.) Lapsen erityisen tuen tarve saattaa herättää vanhemmissa syyllisyyttä ja häpeää sekä työelämäpohjaisten havaintojen ja kokemusten mukaan myös suuttumusta ja pettymyksen tunteita. On hyvä, jos kasvattajalla on antaa vanhemmille tietoa erilaisista palveluista ja tukihenkilöistä.

2.2.2 Pienryhmätoiminta omahoitajuuden toteuttamisessa

Pienryhmällä tarkoitetaan yhdelle hoitajalle nimettyä lapsiryhmää, mikä 3–5-vuotiaiden lasten kohdalla tarkoittaa 7–8 lasta. Omahoitajuudessa suositetaan pienryhmätoimintaa ja kasvattajan sitoutumista lapsiin, heidän havainnointiinsa ja leikin ohjaukseen sekä aktiiviseen vuorovaikutukseen lasten kanssa. Omahoitaja on saatavilla tarvittaessa. Omahoitajuus työmenetelmänä mahdollistaa pienryhmän kanssa toimimisen. Omahoitaja antaa lapselle väylän tutustua itseensä, omaan ryhmään, tilaan sekä muihin lapsiin.

Lapsen aloittaessa päivähoidon hän joutuu sovittamaan oman temperamenttinsa yhteen aikuisen ja muiden lasten temperamenttien kanssa. Oppiessaan tuntemaan lapsia ja aikuisia päiväkodissa sekä omassa ryhmässään hän pystyy helpommin jakamaan tunnetilojaan toisten kanssa. Onnistuessaan tunteiden jakaminen vahvistaa vuorovaikutussuhdetta ja parantaa yhteenkuuluvuuden tunnetta. (Keskinen & Virjonen 2004, 135.)

Lapsen persoonallisuus kehittyy myös vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Ympäristö vaikuttaa temperamenttiin, joka puolestaan herättää reaktioita ympäristössä. Ympäristön reaktiot voivat vahvistaa tai heikentää lapsen temperamentti-piirteitä. Siksi lapsen ominaisuuksien herättämien reaktioiden vaikutukset ympäristöön ovat merkityksellisiä lapsen kehityksen ja temperamentin kannalta. Vuorovaikutuksen ollessa hyvää voidaan temperamentin ja ympäristön yhteensopivuutta kuvailla käsitteellä ”goodness of fit”, kun taas yhteensopimattomuuden tilaa kuvailtaessa voidaan käyttää käsitettä ”poorness of fit”. (Keltikangas-Järvinen 2004, 125–129.)

Lapsen temperamentti vaikuttaa kasvattajan tapaan suhtautua lapseen ja siihen, millaisen toimintamallin hän valitsee lapsen kanssa toimiessaan. Yleinen ihmiskäsitys ohjaa käsitystä siitä, millaista käytöstä lapsella pidetään hyväksyttynä ja toivotuna. Lisäksi kasvattajan oma ihmiskäsitys muokkaa kasvattajan toimintatapoja ja päätöksentekoa sekä sitä, millaisia valintoja hän niiden suhteen toiminnassaan tekee. Sen lisäksi, että temperamentti ohjaa kasvattajan käytöstä, myös kasvattajan omalla temperamentilla on merkitystä vuorovaikutuksessa lapsen ja aikuisen välillä. Lapsen ja aikuisen temperamentit saattavat sopia hyvin yhteen tai olla täydessä ristiriidassa keskenään. (Keltikangas-Järvinen 2004, 266–267.)

2.3 Lapsen osallisuus

VKK-Metron kaksivuotinen kehittämisprojekti on viimeksi keskittynyt mm. lapsen osallisuuden lisäämiseen. Hankkeessa on ollut mukana pääkaupunkiseudun päiväkoteja, joissa on tehty aluksi tutkimus lasten osallisuudesta. Lasten osallisuutta on kehitetty ja tuloksia on tarkasteltu kehittämisen jälkeen uudelleen. Hankkeessa ovat tutkijoina olleet mukana Tuulikki Venninen, Jonna Leinonen sekä Mikko Ojala. Seuraavassa tarkastelemme sekä alkutilanteen että loppuraportin tuloksia lapsen osallisuudesta päiväkodissa. (Socca i.a.)

Lapsen osallisuus merkitsee sitä, että lapsella on oikeus iloita itsestään ja kokea, että muutkin nauttivat hänen läheisyydestään. Se, että lapsi on tärkeä ja merkityksellinen omana itsenään, kasvattaa lapsen osallisuutta. Lapsi kasvaa yhteisön jäseneksi ja hahmottaa osallisuutensa rajoja saamalla aikuiselta palautetta samalla, kun hänen rohkeutensa ilmaista itseään saa aikaan sekä häntä itseään että hänen ympäristönsä hyödyttäviä asioita. Aikuisten kanssa toimiessaan lapsi saa tarvittaessaan lohtua ja turvaa, oppia uusia asioita sekä kiinnittyä ympäröivään maailmaan. Kun lapsi saa riittävästi aikaa harjoitella, myös lapsen omatoimisuus kehittyy. Osallisuus on kuulumista ryhmään, vastuun ottamista ja päätöksiin osallistumista, osallistumisen myötä lapsi innostuu ja sitoutuu toimintaan. Kun lapsi osallistuu toiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen, hän saa kokemuksia vaikuttamisesta ja päätöksenteosta, näin lapsen ennakoitaito ja kyky asettua toisen asemaan lisääntyvät. (Venninen, Leinonen & Ojala 2010, 17.)

Lapsi on osa häntä ympäröivää yhteiskuntaa. Lapsi saa positiivisia kokemuksia, kun hän kokee itselleen tärkeiden kokemusten ja elämysten olevan tärkeitä myös häntä ympäröiville aikuisille ja lapsille. Päivähoidossa, jossa lapsen tarpeet otetaan huomioon, on lapsen osallisuuden mahdollista lisääntyä. Lapsen tarpeiden huomiointi vaatii usein ryhmän jakamista, toimintojen porrastamista sekä tiukoista rutiineista luopumista. (Venninen ym. 2010, 18.)

Osallisuus voidaan nähdä kokonaisvaltaisena oppimispolkuna yhteisölliseen päiväkotiarkeen, jossa jokaisella lapsella ja aikuisella on oma paikkansa olla ja toimia, ja jossa persoonallisia tapoja kokea ja osallistua kunnioitetaan (Leinonen, Venninen & Ojala 2011, 95). Leinonen ym. (2011, 83) kuvaavat artikkelissaan ”Osallisuuden kulttuurin kehittäminen. Päivähoitohenkilöstön näkemyksiä lasten osallisuuden tukemisesta” tutkimuspäiväkotien henkilöstön käsityksiä siitä, miten lasten osallisuuden kehittäminen on heidän käsitystensä mukaan toteutunut päiväkotien lapsiryhmissä.

Tulosten mukaan osallisuuden tietoinen kehittämisprosessi on herkistänyt varhaiskasvattajia tukemaan lasten osallisuutta kokonaisvaltaisesti ja lasten osallisuus on otettu osaksi arjen toimintaa. Jotta lapsen osallisuus on mahdollista, tarvitsee se toteutuakseen reflektointia sekä arvojen, asenteiden ja sääntöjen uudelleentarkastelua. Aikuisten on myös tietoisesti vähennettävä omaa kontrollointiaan, jotta arjessa lasten aloitteille ja näkemyksille jäisi tilaa. (Leinonen ym. 2011, 87, 93.)

Tutkimuspäiväkodeissa oli todettu pienryhmätoiminnan mahdollistaneen lapsen kuulluksi tulemistä sekä yksilöllistä huomioimista. Myös kiireen tuntu, joka voi olla lapsen osallisuutta estävä tekijä, oli vähentynyt aikuisten yhteisellä sitoutumisella, organisoinnilla ja joustamisella. Erityisesti siirtymätilanteita oli pyritty rauhoittamaan porrastamisen ja pienryhmätoiminnan keinoin. Lasten hyvinvointiin vaikuttaa huomattavasti enemmän sellaiset arkiset toistuvat toiminnot, joissa lapsi saa olla osallisena, kuin suuret, vain muutaman kerran vuodessa toteutuvat lasten osallisuuden mahdollistavat projektit. (Leinonen ym. 2011, 89–92, 96.)

Lasten osallisuuden tukeminen edellyttää aikuiselta taitoa luoda osallisuudelle myönteiset olosuhteet ja ilmapiiri. Eli aikuisella on oltava riittävästi tietämystä osallisuudesta, tietoa lapsen kehityksestä sekä kiinnostus kehittää lapsen osallisuutta ja oppimisympäristöä. Lisäksi aikuisen tulee kehittää lapsen toimintaympäristö osallisuutta tukeväksi. Toiseksi aikuisella on oltava riittävät taidot kerätä lapsesta tietoa erilaisin menetelmin, kuten esimerkiksi havainnoimalla ja kuuntelemalla lasta, jotka kumpikin edellyttävät kykyä keskittyä lapseen. Aikuisen on myös kyettävä dokumentoimaan lasta koskeva tieto. Kolmas asia, jota lapsen osallisuuden tukeminen aikuiselta edellyttää, on taito hyödyntää lapsilta saatavaa tietoa yhteisen toiminnan suunnittelun tueksi. Tämä tarkoittaa erilaisten tulkintojen tekemistä, tarkastelua ja johtopäätösten tekoa tulkintojen perusteella sekä niiden hyödyntämistä yhteisen suunnittelun tueksi. Neljänneksi aikuisella on oltava taitoa kehittää osallisuutta tukevia toimintatapoja omassa työssään. Aikuisen on siis kyettävä arvioimaan toimintaansa, uskallettava reflektoida toimintaansa ja kehittää vanhoja ja kokeilla uusia toimintatapoja. (Venninen ym. 2010, 62.)

3 KEHITTÄMISHANKKEEN LÄHTÖKOHDAT JA TOTEUTUS

Otimme elokuussa 2010 sähköpostitse yhteyttä Ajurinmäen päiväkodin johtajaan ja tiedustelimme heidän kiinnostustaan omahoitajuuden kehittämiseen opinnäytetyön muodossa. Syyskuun alkupuolella johtaja ilmoitti, että heidän talostaan löytyy omahoitajuuden kehittämistä kiinnostunut ja innostunut Maahisten ryhmä. Toteutimme kehittämishankkeen yhteistyössä Ajurinmäen päiväkodin Maahisten ryhmän kasvattajien kanssa. Opinnäytetyöprosessi kesti tammikuusta 2010 marraskuuhun 2011. Kehittämishanketta suunniteltiin ja toteutettiin yhdessä Maahisten ryhmän kasvattajien kanssa. Toimintakulttuurin muuttamisessa käytimme menetelmänä teemakeskusteluja sekä niihin liittyviä teematehtäviä.

3.1 Ajurinmäen päiväkotiki

Espoon kaupungin kunnallinen Ajurinmäen päiväkotiki aloitti toimintansa vuonna 2009. Kehittämishankkeen aikana lapsiryhmiä oli kolme. Menninkäiset oli 1–2-vuotiaiden lasten ryhmä ja siinä oli 13 lasta. Ryhmässä oli lastentarhanopettaja ja kaksi lastenhoitajaa kuten myös Tiitiäisissä, jossa oli 18 2–3-vuotiaista lasta. Maahisissa, joka oli kehittämishankkeemme yhteistyöryhmä, oli 3–5-vuotiaita lapsia 21. Maahisten ryhmässä oli lastentarhanopettaja sekä kaksi lastenhoitajaa. Päiväkodissa oli myös oppisopimusopiskelija, joka opiskeli lähahoitajaksi.

Päiväkotiki sijaitsee metsien ja kallioiden välittömässä läheisyydessä, sen piha on suuri ja liikuntaan houkutteleva. Päiväkodin sisätilat ovat hyvin monimuotoiset. Jakotilojen merkitys pienryhmätoiminnalle on hyvin huomioitu jo päiväkodin suunnitteluvaiheessa. Päiväkotiin on suunniteltu tilat myös avoimelle päiväkodille, mutta toiminta siinä ei vielä ole alkanut.

Espoon varhaiskasvatussuunnitelman (2001) tavoitteena on linjata espoolaisen varhaiskasvatuksen keskeisiä periaatteita ja sisällöllisiä painotuksia. Ajurinmäen päiväkodin toiminnassa pidetään tärkeänä luottamusta, avointa vuorovaikutusta ja kasvatuskumppanuutta, lapsia kannustetaan omatoimisuuteen ja osallisuuteen lapsen ikä- ja kehitystaso huomioiden.

Ajurinmäen päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelma ei yhteistyövaiheessa ollut kokonaan valmis. Omahoitajuudesta päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelmaan oli kirjattu, että jokaiselle lapselle nimetään omahoitaja jo ennen kuin lapsi aloittaa päivähoidon. Omahoitaja soittaa vanhemmille ja sopii heidän kanssaan mahdollisen tutustumiskäynnin lapsen kotiin. Omahoitaja huolehtii lapsen tietojen siirtämisestä mahdollisille yhteistyökumppaneille. Maahisten ryhmän osalta omahoitajuudesta oli varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattu, että omahoitaja ottaa perheet vastaan päiväkodissa ja käy aloituskeskustelut sekä varhaiskasvatuskeskustelut vanhempien kanssa. Lisäksi varhaiskasvatussuunnitelmassa oli lause, jossa todettiin, että koko talon kehittämiskohteena voisi olla omahoitajaryhmissä toimimisen lisääminen.

3.2 Opinnäytetyön aikajana

TAULUKKO 2. Opinnäytetyön aikajana

Opinnäytetyötori	K I R J O I T U S P R O S E S S I	2010 tammikuu	
Ryhmäohjaukset		2010 tammi- toukokuu	
Ryhmäohjaukset		2010 elo-joulukuu	Yhteistyötahon varmistuminen
		2010 lokakuu	Aloituspalaveri työelämän yhteistyökumppanin kanssa
Menetelmäseminaarit		2011 helmikuu	
Ryhmäohjaukset		2011 tammi- toukokuu	Teemakeskustelut 1. Omahoitaja tutuksi lapselle 2. Toimintaa omahoitajan kanssa 3. Toimintatuokio omahoitajan kanssa, koko omahoidettavien pienryhmä 4. Retki omahoitajan kanssa lähiympäristöön 5. Arviointi- ja palautekeskustelu
		2011 kesäkuu	
Yksilöohjaukset		2011 elo- lokakuu	
		2011 elokuu	Keskustelu omahoitajuuden tulevaisuudesta Maahisissa
		2011 syyskuu	Yhteistyön lopetuskeskustelu
Esitarkastus		2011 lokakuu	
Työn valmistuminen		2011 marraskuu	

Aloitimme opinnäytetyömme osallistumalla opinnäytetyötorille tammikuussa 2010. Ensimmäiset kuusi ryhmäohjausta toteutuivat vuoden 2010 aikana, kolme keväällä ja kolme seuraavaa syksyllä. Osallistuimme menetelmäohjaukseen ja menetelmäseminaareihin keväällä 2011. Ryhmäohjaukset jatkuivat kevään 2011 ajan. Syksyllä 2011 siirryimme yksilöohjaukseen. Jätimme työme esitarkastukseen lokakuussa 2011. Valmis opinnäytetyö luovutettiin marraskuussa 2011.

Syksyllä 2010 varmistui työelämän yhteistyötahomme, joka oli Ajurinmäen päiväkotiti. Yhteistyön aloituskeskustelun pidimme lokakuussa 2010. Teemakeskustelut toteutimme työelämän yhteistyötahon kanssa keväällä 2011. Teemakeskustelukertojaksi oli sovittuna viisi ja niiden aiheina olivat: 1. Omahoitaja tutuksi lapselle, 2. Toimintaa omahoitajan kanssa, 3. Toimintatuokio, omahoitajan kanssa koko oma pienryhmä, 4. Retki omahoidettavien kanssa lähiympäristöön, 5. Arviointi- ja palauttekeskustelu. Elokuussa 2011 keskustelimme Maahisten kasvattajien kanssa omahoitajuuden tulevaisuudesta Maahisten ryhmässä. Yhteistyön Ajurinmäen päiväkodissa lopetimme yhteisellä pohdinnalla ja arvioinnilla lokakuussa 2011.

Opinnäytetyöprosessimme on kestänyt kaksi vuotta. Tänä aikana olemme perehtyneet kehittämishankkeeseemme liittyvään kirjallisuuteen ja tuottaneet tekstiä opinnäytetyötä varten.

3.3 Kehittämishankkeen suunnittelu ja tavoitteet

Kehittämishankkeen suunnittelu lähti työelämän tarpeesta. Alkuperäinen tarkoitus oli, että Ajurinmäen päiväkodista kehittämishankkeessa ja teemakeskusteluissa olisivat mukana kaikki Maahisten ryhmän kasvattajat. Aloitimme kehittämishankkeen kuitenkin kahden Maahisten ryhmän kasvattajan kanssa. Ryhmän kasvattajat halusivat aktiivisesti muokata ryhmän toimintaa ja omahoitajamenetelmän kehittäminen tuntui sopivalta ajatukselta. Omahoitajuutta voi kehittää ja tarkastella useasta näkökulmasta. Omahoitajan ja yhteistyökumppaneiden, esimerkiksi neuvolan,

puheterapeutin tai toimintaterapeutin, yhteinen työskentely lapsen parhaaksi herätti keskustelua, mutta sen todettiin toimivan. Selkeäksi kehittämistoiveeksi Maahisissa muodostui omahoitajatoiminnan kehittäminen ja omahoitajuus suhteessa lapsiin.

Kehittämishankkeen tavoitteena oli rohkaista ja tukea kasvattajia toimintakulttuurin muutokseen ja aloittamaan omahoitajuus uudelleen osana ryhmän toimintaa. Tavoitteena oli luoda Maahisten ryhmään toimiva omahoitajakäytäntö erityisesti hoitajan ja lapsen välistä suhdetta ajatellen sekä saada lapsi tietoisesti omahoitajastaan. Lisäksi tavoitteena oli lisätä lapsen osallisuutta ja saada lapsen ääni paremmin kuulumaan. Omahoitajakäytännön tuli olla joustava ja muunneltava ryhmässä olevien lasten tarpeiden mukaan.

3.3.1 Kehittämishankkeen aloittaminen ja lähtötilanne

Kehittämishankkeen yhteistyön työelämätahon kanssa aloitimme tapaamisella lokakuussa 2010. Ensimmäisessä tapaamisessa Maahisten lastentarhanopettaja ja lastenhoitaja kertoivat ryhmän sen hetkisestä toiminnasta.

Ryhmän kasvattajat kertoivat, että Maahisten ryhmä aloitti elokuussa 2010 toimintansa jakamalla lapset omahoitajaryhmiin. Omahoitajuutta toteutettiin samaan tapaan kuin pienten, alle 3-vuotiaiden lasten ryhmässä eli hyvin tiiviisti. Ryhmän haasteellisuuden takia omahoitajuus ei käynnistynyt eikä toiminut odotetulla tavalla, joten omahoitajuudesta päivittäisessä toiminnassa luovuttiin. Maahisten ryhmän kasvattajat kertoivat, että he eivät kokeneet toimintaa seitsemän lapsen ryhmissä mielekkääksi vaan ryhmät koettiin liian suuriksi.

Omahoitajatoiminnan purkamisesta huolimatta lasten alkuperäinen omahoitajajako Maahisten ryhmässä säilytettiin. Omahoitajuus toteutui varhaiskasvatuskeskusteluissa ja lisäksi omahoitaja toimi oman ryhmänsä lasten asioissa yhdyshenkilönä

eri yhteistyötahojen kanssa. Vanhemmat olivat tietoisia lapsensa omahoitajasta, mutta lapset eivät tieneet omahoitajaansa.

Vaikka kasvattajat olivat innokkaita kehittämään toimintaansa, suhtautuminen omahoitajuuteen kehittämishankkeena oli heidän taholtaan kaksijakoista. Ryhmän nykyiseen tapaan toimia ei oltu tyytyväisiä, mutta paluu toiminnalliseen omahoitajuuteen tuntui suurelta haasteelta aiemmin koetun ”epäonnistumisen” jälkeen. Haasteina koettiin pienet, juuri isossa ryhmässä aloittaneet lapset sekä lasten jako omahoitajatoiminnan kannalta sopiviin ryhmiin. Olemassa olevat ryhmät koettiin haasteellisiksi omahoitajuuden toteuttamisen kannalta. Keskustelussa kasvattajat kuitenkin kertoivat, että eivät aio muuttaa omahoitajaryhmien kokoonpanoja. Lasten jako omahoitajaryhmiin oli tehty ennen yhteistyön aloittamista, joten emme perehtyneet jakoperusteisiin.

Keskustelimme omahoitajuudesta ja sen herättämistä tunteista, jaoimme erilaisia kokemuksia omahoitajuudesta sekä pohdimme yhdessä keinoja ja tapoja kehittää sitä. Lähtökohdaksi kehittämishankkeelle otettiin kasvattajien toiveesta omahoitajan ja lapsen suhde. Tämän ryhmän omahoitajuuden kehittämisessä päätettiin ryhmän kasvattajien toivetta kuunnellen edetä pienin askelin. Vaikka joitakin asioita oli mahdollista toteuttaa käytännössä heti, keskustelimme myös siitä, että jotkin asiat toteutuvat mahdollisesti vasta vuosien kuluttua.

Ryhmän kasvattajat kokivat omahoitajuudesta olevan hyötyä lasten havainnoimisessa ja tutustumisessa heihin. Perusteluina he mainitsivat, että kun omahoitajat ovat oppineet tuntemaan omahoidettavansa, he pystyvät parhaiten löytämään keinot tukea ja kasvattaa lapsia sekä näkemään lapselle ominaisen tavan toimia. Luottamus lapseen sekä tieto lapselle ominaisesta tavasta toimia antaa kasvattajien mukaan omahoitajalle turvallisuuden tunteen ja luo arjen tilanteisiin rauhallisuutta ja varmuutta. Omahoitaja tuo oman ryhmänsä lasten äänet kaikkien kasvattajien tietoisuuteen, jolloin yhteinen tietämys ja ymmärrys ryhmän lapsista lisääntyvät.

Ryhmän kasvattajat pohtivat myös, että omahoitajapohjaisten pienryhmien siirtymätilanteet olisivat helpompia ohjata.

3.4 Toimintakulttuurin muuttaminen

Reflektioon perustuvassa pedagogisessa kehittämisessä on tarkoitus muuttaa toimintaa niin, että jokainen on itse tietoinen muutoksesta. Muutos ilmenee toimintakulttuurissa, sosiaalisissa suhteissa, ajattelussa ja tunteissa. Tieto on monitasoista, se voi olla esimerkiksi tiettyihin sisältöihin liittyvää tai prosessorientoitunutta. Tieto perustuu teoriaan, mutta käytäntö ja teoria ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa. Keskeistä reflektioon perustuvassa pedagogisessa kehittämisessä on jonkinlaisen käyttöteorian muotoutuminen. Keskeinen tunnusmerkki puolestaan on prosessi-keskeisyys, joka voi muotoutua eri tavalla; kokeilevaksi, yhteistoiminnalliseksi tai persoonalliseksi. (Ojala 2009, 28.)

Toiminnan kautta tapahtuvan reflektion avulla kasvatus voi uudistua siten, että kaikki ei ole tarkkaan etukäteen suunniteltua, mikä voi johtaa kasvatuskäytännön staattisuuteen, vaan tavoitteet ovat dynaamisia. Tavoitteet eivät välttämättä kiinnity oppimisprosessiin ja sen kontekstiin, jos etukäteismäärittely on kovin tiukka. Kun oppiminen etenee dynaamisten tavoitteiden kautta, voivat toiminnan tavoitteet jäsentyä toiminnasta, jonka saavutettu tavoite saa aikaan toiminnan, joka taas johtaa uuteen dynaamiseen toimintaan. Toimijat ovat oppijoita eivätkä opetettavia. Heidän tehtävänä on tutkia ja kehittää toimintaansa. Prosessin vetäjien rooli on tukemisesta eikä opettamisesta. Dynaamiseen reflektioon liittyy aina tietoista ajattelua, pohditaan erilaisia vaihtoehtoja ja testataan erilaisia vaihtoehtoja käytännön kehittämiseksi. Lisäksi muutetaan toimintaa ajattelun ja kokemusten perusteella. Tämä toiminta on tyypillistä probleemanratkaisutyypiselle lähestymistavalle. Toiminnan kautta kuitenkin huomio on käytännössä, jota tarkastellaan monipuolisesti, avoimesti ja vastuullisesti ajattelun ja tunteen kautta. (Ojala 2009, 28–29.)

Päiväkodin henkilökunta muodostaa moniammatillisen työyhteisön, jossa henkilöiden erilaiset koulutustaustat näkyvät erilaisina työorientaatioina. Eri ammattiryhmien koulutukset tuottavat erilaista tietoa teoria- ja asiakasosaamisesta ja tämä saattaa näkyä oman työn tulkinnessa sekä suhtautumisessa työhön. Koulutuksella hankitun tiedon lisäksi työntekijöillä on paljon erilaista osaamista, tietoa ja taitoa, jota he voivat hyödyntää päiväkodin päivittäisissä haasteellisissa ongelmanratkaisutilanteissa. Ihmisten erilaisten osaamisten hyödyntäminen ja päivähoidon perustehtävän laadukas toteuttaminen edellyttävät työyhteisöltä itseään tietoisesti tutkivaa ja kehittävää työtettä sekä aktiivista oppimista ja vuorovaikutusta omassa työssä. (Karila & Nummenmaa 2001, 90–91.)

Päiväkodissa oppimisen kontekstin voi muodostaa koko työyhteisö tai joku sen tiimeistä. Oppimisen kannalta merkittäviksi tekijöiksi muodostuvat yhteisön yhdessä sopima tehtävä tai projekti, yhteisön sitoutuminen tekemään asioita yhdessä sekä yhteisön yhteinen välineistö, kuten esimerkiksi erilaiset toiminnot tai käsitteet. Organisaation oppimista, joka perustuu vuorovaikutukseen, voidaan kuvata dialogiin perustuvana neuvotteluna. Keskeistä muutoksessa olevan organisaation kehittämisessä on oman henkilöstön voimin tehtävä kehittämistyö. Tässä organisaation kehittämis- ja oppimisprosessissa voi olla tukena kehittämistutkimus, jossa yhteistyökumppaneina ovat organisaatio sekä tutkijat. Oppiminen, joka tapahtuu työyhteisössä, korostaa yhteisöä itsenäisenä tiiminä, joka ohjaa omaa toimintaansa ja oppimistaan. (Karila & Nummenmaa 2001, 97–99.)

Ammatillisuus kasvatustyössä muodostuu monesta erilaisesta tekijästä, joita työssä vaaditaan. Aikuisen on hyvä tuntea itsensä, omat vahvuutensa ja heikkoutensa, koska lasten kasvattaminen haastaa aikuisen jatkuvaan oman työn ja toiminnan arviointiin. Ammatillisuuden näkökulmasta kasvattajalla tulee olla käsitys lapsen kehityksen pääpiirteistä ja vaiheista, jotta hän voi ymmärtää lasta suhteessa lapsen senhetkiseen kehitysvaiheeseen. Oman työn merkityksen tunnistaminen lapselle ja lapsen vanhemmille on tärkeää itselle työn mielekkyyden ja motivoinnin kannalta. Työ vaatii vankkaa tilannetajua ja kykyä muuttaa suunnitelmia, joustaa ja venyä

joskus nopeastikin. Läsnäolon taito on kasvattajan tärkein taito, asettuminen lapsen lähelle niin fyysisesti kuin henkisesti. Lisäksi tulee pystyä toimimaan yhteistyössä kaikkien ihmisten kanssa joita kohtaa työssään. Kasvatustyössä on mahdollisuus hoitamisen ja huolenpidon kautta toteuttaa itseään ja omia arvojaan. Työmotivaatiota lisää oman työn merkityksellisyys ja työn kautta on mahdollisuus myös syventää kasvatustietämystään. (Nivalainen 2007, 42)

Työyhteisön yhteiset eettiset periaatteet määrittävät kasvattajayhteisön toimintaa ja kasvatusyhteisön toimintakulttuuri on työssä opittua. Se ilmenee käyttäytymistä ohjaavina arvoina, perusolettamuksina ja tavoissa toimia sekä ajatella samansuuntaisesti. Työyhteisön käytäntöjen muuttaminen vaatii yhteisössä vallitsevan kulttuurisen ominaislaadun tunnistamista. Jos vallitsevia toimintakäytäntöjä ja niiden sisältämiä merkityksiä ei tunneta, voivat suunnitellut muutokset jäädä pinnallisiksi. (Karila & Nummenmaa 2001, 139–140.)

3.5 Teemakeskustelut

Omahoitajuutta Maahisten ryhmässä kehitettiin yhdessä ryhmän kasvattajien kanssa teemakeskustelujen avulla. Keskustelut eivät olleet tarkkaan rajattuja, mutta niistä jokaisella oli tietty aihe. Teemakeskustelujen aiheet oli yhdessä sovittu ryhmän kasvattajien kanssa ensimmäisessä yhteistyöpalaverissa lokakuussa 2010. Sovelsimme väljästi teemahaastattelujen määritelmää, jossa keskustelu kohdennetaan yhdessä sovittuihin teemoihin. Keskusteluja päädyimme nimittämään teemakeskusteluiksi. Keskusteluissa voidaan käyttää hyväksi kaikkien keskusteluun osallistuvien henkilöiden kokemuksia, tunteita, ajatuksia, uskomuksia (Hirsjärvi & Hurme 2000, 47–48).

Teemakeskusteluissa tema itsessään toimi keskustelun keskipisteenä ja sen ympärille suunniteltiin yhdessä Maahisten kasvattajien kanssa tavoitteet sekä toiminta. Keskustelutilanteessa jokaisella oli mahdollisuus esittää omia pohdintoja ja ky-

symyksiä sekä tuoda äänensä kuuluviin, lisäksi tarkentavia kysymyksiä saattoi tehdä keskustelun kumpikin osapuoli. Teemakeskustelussa osallistujien tulkinnat asioista ja niille annetut merkitykset nousivat esiin, pohdinta ja reflektointi syntyivät vuorovaikutuksessa keskustelijoiden kesken. Koska teemakeskustelut eivät olleet tarkkaan rajattuja, nousi keskusteluissa myös muita lapsiryhmän kannalta tärkeitä asioita esiin.

Teemakeskustelukertoja oli sovittuna viisi. Teemoina olivat:

1. Omahoitaja tutuksi lapselle
2. Toimintaa omahoitajan kanssa
3. Toimintatuokio omahoitajan kanssa, koko omahoidettavien pienryhmä
4. Retki omahoitajan kanssa lähiympäristöön
5. Arviointi- ja palautekeskustelu

Jokaista keskustelua varten oli varattu aikaa tunnin verran. Ajallisesti teemakeskustelut oli sijoitettu lasten lepoajan ajalle, jotta mahdollisimman moni henkilö tiimistä pääsisi mukaan keskusteluun. Keskustelukerrat sisälsivät reflektointia henkilökunnan kanssa heidän omasta työstään sekä pieniä, yhdessä sovittuja teematehtäviä, joiden avulla omahoitajuutta tuotiin ryhmän arkeen. Ensimmäinen teemakeskustelu poikkesi muista teemakeskusteluista, sillä se sisälsi vain orientatiokeskustelun ja teematehtävän seuraavaa kertaa varten. Reflektoiden omaa toimintaansa Maahisten kasvattajat arvioivat omahoitajamenetelmää käytännössä ja muuttivat omaa toimintakulttuuriaan teematehtävien kautta.

Annoimme teemakeskustelujen aiheet, jotka olimme sopineet yhdessä lokakuussa 2010 pidetyssä aloituspalaverissa, tapaamispäivineen Maahisten tiimille ensimmäisessä teemakeskustelussa. Se koettiin hyväksi, sillä sen avulla kasvattajat kykenivät hahmottamaan tulevat teemakeskustelut sekä niihin liittyvät teematehtävät. Lisäksi lähetimme ennen jokaista kertaa kaikille tiimin jäsenille sähköpostitse lyhyen tiedotteen seuraavasta tapaamisesta.

3.5.1 Omahoitaja tutuksi lapselle

Ensimmäisen **teemakeskustelun** aiheena oli pohtia, miten saada lapsi tietoiseksi omasta omahoitajastaan. Asiaa lähestyttiin käytännön kautta; mikä olisi lapselle kieli- ja lukutaidosta riippumatta selkeä keino hahmottaa, että hän kuuluu johonkin tiettyyn ryhmään. Ensimmäiseen teemakeskusteluun Maahisista osallistui kaksi kasvattajaa.

Yhdessä Maahisten ryhmän kasvattajien kanssa päätimme käyttää lasten omia naulakkomerkkejä hyödyksi omahoitajaryhmien hahmottamisessa. Maahisten lapsilla oli lokeroissaan naulakkomerkit, joiden aiheina oli erilaisia eläimiä ja liikennevälineitä. Visuaaliselta ilmeeltään merkit olivat keskenään erilaisia, hankalasti erotettavia ja erikokoisia. Lisäksi merkit olivat erityyppisiä, koska lasten vaihtuessa merkkejä oli lisätty ilman tarkempaa suunnittelua.

Teematehtäväksi kasvattajille tuli tehdä lasten merkeistä yhtenäiset ja selkeät sekä samoista merkeistä kopiot seinälle laitettaviksi omahoitajapienryhmiä varten. Lisäksi jokaiselle kasvattajalle tuli tehdä oma merkki. Kasvattajien tehtävänä oli käydä lasten kanssa läpi uudet merkit sekä laittaa ne seinälle kolmeen ryhmään. Ylimmäksi tulisivat kasvattajien merkit, ja niiden alle tulisi jokaisen omahoitajan omaan ryhmään kuuluvien lasten merkit. Lapsen olisi helppo löytää oma merkkinsä seinältä ja nähdä, kuka on hänen omahoitajansa.

Koska ensimmäisen teemakeskustelun sisältö oli lyhyempi kuin seuraavien, jäi meille aikaa keskustella myös muista kehittämishankkeeseen ja lapsiryhmän toimintaan liittyvistä asioista.

Kasvattajat kertoivat, että ryhmän toimintaa oli vuodenvaihteesta 2011 alkaen kehitetty siten, että lapset oli jaettu lasten varhaiskasvatussuunnitelmista nousseiden kehittämistarpeiden mukaan kolmeen eri ryhmään (myöhemmin vasu-ryhmä). Jokaisessa vasu-ryhmässä oli seitsemän lasta. Kasvattajien kertoman mukaan vasu-

ryhmät oli muodostettu siten, että kenenkään kasvattajan ryhmä ei muodostunut liian haasteelliseksi toiminnan ohjaamisen ja toteuttamisen kannalta. Vasu-ryhmien lisäksi Maahisissa säilytettiin myös lasten alkuperäinen omahoitaja-ryhmäjako, näin ollen lapsi kuului kahteen eri pienryhmään.

Vasu-ryhmien projekti kesti kymmenen viikkoa. Ryhmät olivat musiikkiryhmä, vuorovaikutusryhmä ja kielenkehityksen ryhmä. Musiikkiryhmää ohjasi ryhmän lastentarhanopettaja, joka opiskeli Sibelius-Akatemiassa varhaiskasvatuksen musiikkia. Toisessa ryhmässä oli tarkoitus toteuttaa vuorovaikutusleikkiä myöhemmin keväällä, sillä toinen lastenhoitaja oli kouluttautumassa vuorovaikutusleikin ohjaajaksi. Kolmannella ryhmällä, joka koostui pääasiallisesti monikulttuurisista lapsista, oli Kieli ja liikunta eli Kili-kerhoa kielenkehityksen tueksi ryhmän toisen lastenhoitajan kanssa.

Vasu-ryhmien kymmenen viikon projektin jälkeen Maahisissa oli mahdollisuus alkaa toteuttaa omahoitajuutta kehittämishankkeen mukaan. Omahoitajuuteen tähtäävät toimet vaikuttivat paperilla hyvin pieniltä, mutta keskustelimme siitä, että toteutuakseen ne vaativat panostamista ja ehkä suurtakin ajatus- ja asennetyötä. Kasvattajat halusivat, että omahoitajuutta tukevat toiminnot ovat konkreettisia ja helppoja toteuttaa arjessa. Tarkensimme aikataulua muiden teemakeskustelujen suhteen ja annoimme henkilökunnalle kopion teemakeskusteluista.

Teematehtävän toteutuminen

Teematehtävä ryhmän naulakkomerkkien suhteen ei toteutunut suunnitellusti. Ohjeistus oli ollut riittävää ja idea oli tullut selväksi, mutta esteeksi oli noussut ajanpuute. Tarjosimme apuamme merkkien teossa ja apu otettiin iloisina vastaan.

Kysymykseen, oliko omahoitaja tullut lapsille tutuksi, saimme niin ikään kieltävän vastauksen, sillä vasu-ryhmien toiminta oli vielä kesken. Jotta omahoitajuudessa kuitenkin päästäisiin eteenpäin, oli tiimi pohtinut, että kevään ajan voisi perjantaisin olla omahoitajapäivä.

3.5.2 Toimintaa omahoitajan kanssa

Toisesta teemakeskustelusta alkaen olimme saaneet käyttöömmme sanelukoneen, ja heti aluksi varmistimme, että voimme nauhoittaa kasvattajien kanssa käymämme keskustelut. Sanelukone antoi vapauden keskittyä keskusteluun ja kaikille mahdollisuuden osallistua siihen. Yhteistyösopimus sovittiin allekirjoitettavaksi seuraavalla kerralla. Päiväkodin johtajan kanssa keskustellessa tarkentui, että emme tarvitse tutkimuslupaa tähän kehittämishankkeeseen, koska emme olleet lasten kanssa tekemisissä.

Ennen toista teemakeskustelua, joka käsitteli toimintaa omahoitajan kanssa, lähitimme kasvattajille sähköpostia, jossa alustimme teemakeskustelua kysymyksillä.

- ❖ Millainen toiminta omahoitajan kanssa olisi teille luonteenomaista
- ❖ Millaisia tarpeita lapsiryhmästä nousee?
- ❖ Millaisia kysymyksiä teille tulee mieleen teemaan liittyen?

Toisessa **teemakeskustelussa**, johon osallistui kaksi Maahisten kasvattajaa, pohdittiin, mikä olisi sopivaa kasvattajan ohjaamaa toimintaa omahoidettavien kanssa. Toiminnan toivottiin sisältyvän päiväkodin arkeen luontevasti. Kasvattajat pohtivat, millaista toimintaa voisi olla, ja yhdessä todettiin pääsiäis- tai vappuaskartelujen olevan hyvin ajankohtaisia. Myös toimintaan liittyvistä järjestelyistä keskusteltiin, eli siitä, kuinka monta lasta kukin ottaisi ja miten ulkoilujärjestelyt omahoitajapäivänä järjestettäisiin.

Omahoitajuudesta keskusteltaessa Maahisten ryhmän kasvattajat kertoivat, että omahoitajatoiminta haki vielä paikkaansa sekä ajatuksen tasolla että suhteessa toimintaan. Kasvattajat kokivat edelleen seitsemän lapsen ryhmän suureksi, mutta kun hiljalleen pääsisi kasvamaan omaan ryhmään, voisi se olla helpompaa, kuten

esimerkiksi ensi syksynä, jolloin lapset ovat jo tuttuja. Ensi syksynä voisi omahoitajapäivä olla mahdollisesti kaksi kertaa viikossa.

Kasvattajat kertoivat pohtineensa, että syksyn toimintaa suunnitellessa voisi lasten varhaiskasvatussuunnitelmista nousevia asioita ottaa mukaan omahoitajatoimintaan. Syksyksi vain muutama lapsi ryhmästä vaihtuu, jolloin omahoitajuus jatkuisi miltei samojen lasten kanssa kuin oli edellisenä syksynä alkanut. Kasvattajien mukaan se helpottaa huomattavasti seuraavan syksyn aloittamista ja omahoitajuuteen siirtymistä. Keskeisiä teemoja tulevaan syksyyn olivat leikin havainnointi ja tutustuminen omahoidettaviin lapsiin, jotta varhaiskasvatuskeskustelut vanhempien kanssa saataisiin käyntiin.

Teematehtäväksi sovittiin, että omahoitaja toteuttaa toimintaa omaan ryhmäänsä kuuluvien lasten kanssa. Jokainen kasvattaja suunnittelisi itse toimintansa, jota aikoi oman lapsiryhmänsä kanssa toteuttaa. Tarkoituksena oli ottaa kaksi tai kolme lasta kerrallaan ohjattavaksi toimintatuokiolle. Toiset samaan omahoidettavien ryhmään kuuluvat lapset voisivat leikkiä samassa tilassa odottaen omaa vuoroaan.

Toiminnan tavoitteena oli lähentää omahoitajan ja lapsen suhdetta luontevassa tilanteessa. Pienen ryhmän kanssa omahoitajalla ja lapsilla olisi mahdollisuus keskustella toiminnan lomassa. Omahoitajuuden kehittämisen näkökulmasta katsottuna kyse oli hyvin pienestä ja helposti toteutettavasta toiminnasta omahoidettavien kanssa. Tavoitteena oli antaa kasvattajalle onnistumisen kokemuksia oman ryhmän kanssa toimimisesta.

Teematehtävän toteutuminen

Kasvattajat olivat toteuttaneet **teematehtävän** siten, että he olivat ottaneet kaikki omahoidettavien ryhmäänsä kuuluvat lapset toiseen tilaan. Siellä omahoitaja oli ohjannut muutamaa lasta kerrallaan pääsiäisaskartelussa, sillä välin muut saman

omahoitajan lapset olivat leikkien odottaneet vuoroaan samassa tilassa. Työskentelymenetelmä oli koettu mukavaksi ja aikomuksena oli toteuttaa äitienpäivälahjat samalla toimintaperiaatteella. Lasten kanssa toimiessa lasten erilaiset tarpeet olivat nousseet selkeästi esiin. Kasvattajilta tuli viestiä, että he olivat havainneet jonkun tarvitsevan ohjausta ja huomiota enemmän kuin jonkun toisen.

Teemakeskustelujen ja teematehtävien myötä suhtautuminen omahoitajuuteen oli muuttunut. Omahoitajatoiminta koettiin mielekkääksi tavaksi jakaa lapsiryhmää ja toteuttaa suunniteltua toimintaa. Aikaisempi jäykkä tapa toteuttaa omahoitajuutta oli kahlinnut kasvattajien ajatukset, eivätkä he olleet löytäneet uutta tapaa toteuttaa omahoitajuutta. Nyt, kun oli toteutettu joustavaa ja väljempää omahoitajuutta, ajatus sen toteuttamisesta päivähoiton arjessa oli kasvattajien taholta vahvistunut. Kasvattajan iloinen lausahdus kuvaa hyvin ajattelun muuttumista:

”Ehkä tässä se ongelma on ollutkin, kun ollaan ajateltu, että pitää koko ajan pyörittää sitä seitsemää lasta kaikkialla...No tällanen meille, kun tää alkaa niinku avautuu, tulee osaksi toimintaa.”

3.5.3 Oma pienryhmä omahoitajan ohjattavana sisätiloissa

Ennen kolmatta teemakeskustelua lähetimme tiimille sähköpostitse kysymyksiä oman ryhmän kanssa toimimisesta. Odotimme kasvattajien vastaavan teemakeskustelussa kysymyksiin:

- ❖ Mitä teitte?
- ❖ Millä perusteella valitsitte toiminnan?
- ❖ Mikä toiminnassa tuntui mukavalta?
- ❖ Millaisia haasteita toiminnassa oli?
- ❖ Oliko omassa pienryhmässä sopivasti lapsia
- ❖ Ovatko oman pienryhmän lapset tulleet tutummiksi, kun toimintaa heidän kanssaan on nyt ollut enemmän?

Tähän teemakeskusteluun osallistui yksi kasvattaja Maahisista. Annoimme keskustelun alussa hänelle valmiit naulakko- ja pienryhmämerkit. Merkit oli tarkoitus laittaa seinälle, niin että lapset näkevät omahoitajansa ja muut samaan ryhmään kuuluvat kaverinsa.

Kolmannen **teemakeskustelun** aiheena oli oman pienryhmän kanssa toimiminen sisätiloissa. Keskustelussa toiminnan aiheiksi nousi esiin esimerkiksi satujen lukeminen, Kim-leikit, vapaata leikkiä, jota omahoitaja havainnoi ja jumppa. Jokainen kasvattaja sai itse suunnitella omalle ryhmälleen sopivan toiminnan.

Kun omahoitaja toimii oman ryhmänsä kanssa, hän oppii havainnoimalla tuntemaan lapsia sekä heidän tapojaan toimia. Lisäksi omahoitaja saa tietoa siitä, millaisia kehittymisen tarpeita omahoidettavilla lapsilla on. Tämän seurauksena omahoitaja voi paremmin suunnitella omalle pienryhmälleen sopivia toimintoja.

Keskustelussa nousi esiin alle ja yli 3-vuotiaiden omahoitajuuden toteuttamisen eroja. Yli 3-vuotiaat ovat leikkitaidoiltaan kehittyneempiä, ja he tarvitsevat vähem-

män aikuisen tukea ja kannattelua leikissä. Myös kaverisuhteiden merkitys on vanhemmilla lapsilla suurempi.

Keskustelussa ilmeni, että henkilökuntavaihdokset ovat vaikuttaneet hankkeen etenemiseen, sillä uuden työntekijän tullessa tiimiin hänen työskentelyprosessinsa kohti omahoitajuutta vasta alkaa, kun toiset ovat jo prosessoineet toimintakulttuurin muutosta pidempään.

Keskustelimme mahdollisista tapaamisista syksyllä uuden toimintakauden alkaessa, koska tiimin kasvattajat niin toivoivat. Tavoitteena oli, että koko tiimi osallistuisi keskusteluun, jolloin asiasta muodostuisi yhteinen näkemys. Lisäksi vastuu omahoitajuuden kehittämisestä jakautuisi kaikille.

Teematehtävän toteutuminen

Teematehtävä ei toteutunut. Selkeä viesti kasvattajilta keskusteluun oli, että kevätjuhlat ja sairastelut olivat aiheuttaneet kiirettä. Kasvattajat olivat laittaneet lasten pienryhmämerkit seinälle. Merkeissä ei ollut vielä nimiä. Lapset olivat hyvin kiinnostuneita sekä omista että kavereiden merkeistä. Myös uudet aikuisten merkit herättivät kiinnostusta.

3.5.4 Retki lähialueelle oman pienryhmän kanssa

Neljänten teemakeskusteluun pääsi Maahisista osallistumaan yksi kasvattaja. Neljäs **teemakeskustelun** aihe ja tehtävä nousi esiin kasvattajien itsensä aiemmin kertomasta tarinasta. He olivat nähneet perhepäivähoitajan lapsiensa kanssa retkellä. Perhepäivähoitajan rauhallinen toiminta monen lapsen kanssa oli herättänyt kasvattajissa ihailua, ja he unelmoivat tilanteesta, jossa voisivat itse olla retkellä

omahoidettaviensa kanssa. Neljäntenä **teematehtävänä** kasvattajilla oli toteuttaa retki oman pienryhmän kanssa lähialueelle.

Keskustelimme vielä kertaalleen tulevasta syksystä ja kasvattajien sitoutumisesta omahoitajuuteen sekä siitä, miten toimintaa tullaan syksyllä kehittämään edelleen. Tarkoituksena on, että pienryhmätoiminta ja omahoitajuus sidotaan yhteen, ettei päällekkäisiä toimintoja olisi. Syksyä varten sovittiin kehittämishankkeen tiimoilta kaksi palaveria. Kasvattaja koki, että olisi hyödyllistä tavata syksyllä siten, että koko Maahisten tiimi pääsisi mukaan keskusteluihin ja yhdessä pohtimaan, miten omahoitajuus parhaiten syksyllä alkaisi toteutua. Ensimmäisessä keskustelussa pohditaan kehittämishankkeen tulevaisuutta eli omahoitajuuden kehittämistä Maahisten ryhmässä. Toisessa keskustelussa arvioidaan kehittämishanketta kokonaisuutena sekä lopetetaan yhteistyö asian tiimoilta.

Teematehtävän toteutuminen

Keskustelussa kasvattaja kertoi, että retki ei toteutunut **teematehtävän** mukaisesti omahoitajan ja hänen lapsiryhmänsä retkenä, vaan retki toteutui Maahisten kevätretkenä, jossa lapset oli jaettu kahteen ryhmään. Ryhmät olivat kulkeneet retkellä yhdessä, mutta vastuu oli jaettu kasvattajien kesken siten, että toisen ryhmän kanssa oli kaksi kasvattajaa ja toisen kanssa opiskelija ja yksi kasvattaja. Vaikka ryhmät olivat kulkeneet paljolti yhdessä, oli pienissä ryhmissä syntynyt keskustelua ja lasten ihmettelystä oli annettu aikaa, lisäksi lapset olivat saaneet enemmän huomiota.

Kyseessä oli koko päivän retki. Retki oli ollut hyvin onnistunut ja myös lasten mielestä mukava. Keskustelussa kävi ilmi, että kasvattajilla oli vähäisen lapsimäärän vuoksi ollut kesän alusta alkaen mahdollisuuksia retkeillä lähiympäristössä Maahisten ryhmän lasten kanssa useamminkin.

3.5.5 Palautetta ja arviointia

Viidennessä teemakeskustelussa palaute ja arviointi kohdistettiin teemakeskusteluihin ja teematehtäviin sekä toimintakulttuurin muutokseen niiden avulla. Keskustelukertaa varten lähetimme sähköpostia, jossa esitimme seuraavia kysymyksiä:

- ❖ Oliko teemakeskusteluista tukea omahoitajuuden kehittämiseen?
- ❖ Millaiseksi arvelette omahoitajuuden jatkon Maahisissa?
- ❖ Miten omahoitajuutta voisi kehittää edelleen?
- ❖ Miltä tuntuu ajatella syksyn omahoitajuutta uusien lasten kanssa?

Kehittämishankkeessa sovittuun viidenteen teemakeskusteluun osallistui Maahisista yksi kasvattaja. Hän koki, että johtajan tuki toiminnan muuttamisessa ja kehittämisessä on tärkeää. Kasvattaja kertoi myös kokevansa, että toimintakulttuurin muutos on iso asia, jossa pohdinnalle, reflektoinnille, oppimiselle ja asioiden yhteisille linjauksille on annettava aikaa. Keskustelussa omahoitajan todettiin kiinnittävän huomiota omiin lapsiin, havainnointiin ja lapsen tuntemiseen. Omahoitaja tuo lapsen äänen esiin ja tuo lapsen asiat kasvattajien yhteiseen keskusteluun lapsista. Lasten kannalta omahoitajan vaihtuminen vaikeuttaa molemminpuolista tutustumista, lisäksi uusi kasvattaja saa kerralla koko ryhmän tutustuttavakseen toisin kuin omahoitajaprosessissa alusta asti olleet henkilöt.

Merkittävää kasvattajan mielestä oli myös se, että asioille saadaan yhteinen merkitys ja että muuttuneet käytännöt saadaan pysyviksi toiminnoiksi arjessa. Koko prosessia hankaloitti hänen mielestään vakituisen henkilökunnan vaihtuvuus. Jatkuva uusien henkilöiden perehdyttäminen muutoinkin prosessin alla olevaan toimintatapaan koettiin hankalaksi. Lisäksi se, että keskustelemaan pääsi yleensä vain yksi henkilö kerrallaan, esti yhteisen ajatuksen muodostamista asiasta. Kasvattajat käyttivät asioista samoja nimityksiä, mutta merkityssisällöt poikkesivat toisistaan.

4 KEHITTÄMISHANKKEEN ARVIOINTI

Kehittämishankkeen suunnittelu, toteutus ja arviointi raportoidaan opinnäytetyönä. Suunnittelu, toteutus ja arviointi tapahtuivat yhteistyössä Ajurinmäen päiväkodin Maahisten ryhmässä toimivien kasvattajien kanssa. Maahisissa toteutettavaa kehittämishanketta arvioivat meidän opiskelijoiden lisäksi omahoitajuuden kehittämistä toteuttaneet kasvattajat. Kehittämishankkeen aikana Maahisten henkilökunta vaihtui siten, että koko hankkeen ajan mukana oli yksi henkilö. Toinen ja kolmas henkilö tulivat mukaan hankkeen jo alettua. Kun kehittämishanke loppui, oli Maahisissa kaksi kehittämishankkeessa mukana ollutta kasvattajaa. Toiselta heistä saimme suullista palautetta ja toiselta kirjallista.

4.1 Palautteeseen perustuva arviointi

Kasvattajat kertoivat, että kehittämishankkeeseen oli ajoittain hankala orientoitua, koska hankkeen aikana ryhmässä oli useampi prosessi kesken, lisäksi uuteen työpaikkaan asettuminen ja kehittämishankkeen yhdistäminen koettiin haastavaksi. Kaksi samaan aikaan rinnakkain ja limittäin toimivaa pienryhmää (vasu-ryhmät ja omahoitajaryhmät) aiheuttivat sekaannusta omahoidettavista lapsista. Henkilökuntavaihdosten koettiin vaikuttaneen negatiivisesti kehittämishankkeen etenemiseen ja siihen sitoutumiseen.

Päiväkodin johtajan kannustus ja tuki koettiin merkittäväksi asiaksi kehittämishankkeen kannalta. Annetun palautteen mukaan onnistumisen kokemuksia oli tullut teematehtävien toteuttamisen myötä; toiminta omahoidettavien kanssa oli ollut positiivinen kokemus. Lisäksi teemakeskusteluissa henkilökunnan saama palaute ja kannustus oli koettu onnistumisen tunteita lisääväksi. Onnistumisen tunteita oli puolestaan estänyt ajoittain oma asenne uutta asiaa kohtaan, jaksamattomuus

viedä kehittämishanketta eteenpäin, asioiden etenemättömyys sekä toisaalta liian suuret odotukset suhteessa resursseihin.

Teemakeskustelut ja teematehtävät koettiin positiiviseksi tavaksi luoda uutta toimintatapaa. Erityisesti pienten askelten ottaminen toimintakulttuurin muutoksessa sai positiivista palautetta. Teemakeskusteluissa asioiden pohtiminen ja niistä keskusteleminen koettiin antoisaksi ja kasvattajan kertoman mukaan ne olivat saaneet aikaan ajatusprosessin. Tieto teemakeskusteluista ja teematehtävistä kulki tiimin muille jäsenille, mutta asiat eivät palautteen mukaan konkretisoituneet käytännössä.

Yksi kehittämishankkeen tavoitteista oli, että lapsi tietäisi, kuka on hänen omahoitajansa. Palautteen mukaan osa lapsista tiesi omahoitajansa, mutta henkilökuntavaihdosten myötä tieto omahoitajasta hämärtyi eivätkä kasvattajat olleet lapsen omahoitajaa enää loppukeväästä lapselle korostaneet. Yksi kasvattajista kertoi hankkeen aikana oppineensa tuntemaan omahoidettavansa hyvin ja tuoneensa pienryhmänsä lasten ääntä kuuluviin. Muita lapsen osallisuutta koskevia kommentteja palautteessa ei tullut esiin.

Ajurinmäen päiväkodin johtaja ei ollut kehittämishankkeessa osallisena toimijana, mutta hän kertoi keskustelleensa tiimin kanssa kehittämishankkeeseen liittyvistä asioista ja seuranneensa sen edistymistä. Hän oli mukana viimeisessä yhteisessä keskustelussa ja kuulimme mielellämme hänen kommenttejaan kehittämishankkeesta. Johtajan mukaan omahoitajuus ja pienryhmätoiminta mahdollistavat lapsen osallisuuden siten, että lapsen toiveita ja ideoita on aikaa ja tilaa kuulla. Vaikka kehittämishankkeen aikana on ollut paljon henkilökuntamuutoksia, on johtajan mukaan hankkeesta ollut hyötyä ja hän näkee, että siemenet ovat itämässä ja kasvatamassa uutta toimintaa. Johtajan alaisuuteen kuuluu muitakin yksiköitä ja hän kertoo vieneensä kehittämishankkeesta nousseita ideoita ja ajatuksia myös näihin yksiköihin.

Maahisten ryhmän kasvattajat aikovat kertomansa mukaan tulevana toimintakautena kehittää omaa osaamistaan ja tietotaitoaan omahoitajuuden suhteen. He muokkaavat omahoitajuutta työmenetelmänä omille toimintatavoilleen sopivaksi ja lapsiryhmän tarpeita vastaavaksi.

4.2 Itsearviointi

Alkuun ajattelimme opinnäytetyössämme käsitellä omahoitajuutta useammasta näkökulmasta eli omahoitaja suhteessa vanhempiin, lapseen, ja yhteistyötahoihin. Saadun palautteen myötä ymmärsimme rajata kehittämiskohteeksi tietyn osa-alueen omahoitajuudesta.

Opinnäytetyön tekemisen kannalta on mielestämme hyvä, että työtä käsitellään ja ohjataan ensimmäiset yhdeksän kertaa ryhmässä. Aktiiviselta ja sitoutuneelta ryhmältä saimme palautetta ja myös ideoita oman työn toteuttamisessa. Palautteen saaminen muiden opiskelijoiden kuullen kasvatti sietämään omaan työhön kohdistuvaa kritiikkiä. Ryhmäohjauksetojen tiukka ohjeistus sai meidät työstämään opinnäytetyötämme tavoitteellisesti ja suunnitellun aikataulun mukaisesti.

Opinnäytetyön tekeminen parin kanssa vaati joustavuutta ja yhteistyökykyä. Lisäksi aikataulutus ja suunnitelmallisuus korostuivat, sillä oli kyettävä jakamaan tehtäviä ja vastuuta sekä luottamaan siihen, että toinen tekee osuutensa. Opinnäytetyöprosessin ja kehittämishankkeen toteuttamisen aikana oli myös hienoa, että työtä oli jakamassa opinnäytetyöpari, jonka kanssa saattoi jakaa asioita ja keskustella niistä yhdessä ja joka oli kannustamassa eteenpäin väsymyksen hetkillä. Opinnäytetyön tekeminen parityönä oli hieno kokemus.

Se, että opinnäytetyöprosessissa kykeni selkeästi tuomaan oman näkemyksensä ja argumenttinsa esiin, helpotti asioiden käsittelyä. Ei riitä, että sitkeästi piti kiinni omasta kannastaan, vaan tarpeen tullen oli kyettävä muuttamaan omaa näkökul-

maansa. Se, että opinnäytetyöparilla oli yhtenäinen näkemys sanojen merkityksistä ja nyansseista helpotti asioiden käsittelyä ja tekstin muodostamista.

Se, miten suuri prosessi toimintakulttuurin muutos on työyhteisössä, oli yllättävää. Teoriatietoa toimintakulttuurin muutoksesta olisi voinut lukea enemmän ennen yhteistyön aloittamista ja siitä olisi ollut hyvä keskustella myös yhteistyökumppanin kanssa. Koko kehittämishankkeen olisi voinut aloittaa esimerkiksi voimavarakeskeisellä työyhteisön kehittämismenetelmällä. Heti alusta alkaen olisi saatu näkyväksi millaisia omahoitajuutta tukevia toimintatapoja ryhmässä oli jo käytössä, sillä niiden hahmottaminen olisi voinut olla kasvattajille motivoivaa. Yhteistyö ryhmän kasvattajien kanssa olisi voinut olla pidempikestoista, esimerkiksi koko syys- ja kevätkauden kestävä. Mielestämme olisi ollut hyödyllistä päästä heti syksystä mukaan kehittämään ryhmän omahoitajuustoimintaa.

Snadit stepit - pienin askelin -työlomake olisi voinut olla tässä kehittämishankkeessa toimiva dokumentointiväline. Siinä olisi tullut jokainen kehittämishankkeessa otettu steppi, pieni askel näkyväksi ja kirjatuksi. Se olisi saattanut olla myös hyvä sitouttamisen väline, sillä kirjaamisen olisi voinut aloittaa teemakeskustelussa ja tiimin tehtävänä olisi ollut kirjata toteutunut toiminta ja sen arviointi.

Lähdekirjallisuutta lukiessamme emme osanneet hyödyntää kahdesta lähteestä löytyvää samaa tietoa, vaan rajasimme samaa informaatiota sisältäviä teoksia pois. Vasta opinnäytetyön loppuvaiheessa huomasimme, että ne olisivat tukeneet toisiaan ja vankentaneet työn teoriapohjaa.

Jos nyt aloittaisimme kehittämishankkeen, lukisimme enemmän teoriaa toimintakulttuurin muutoksesta ja perehdyttäisimme henkilökuntaa siihen pitämällä erilaisia teemaan valmistavia iltoja ennen kehittämishankkeen aloittamista. Kiinnittäisimme erityistä huomiota tapaamiskertojen dokumentointiin ja henkilökunnan sitouttamiseen, varmistaisimme jokaisen osallistumismahdollisuuden. Tässä hankkeessa henkilökunta sai vaikuttaa teemakeskustelujen ja teematehtävien sisältöön, myös

muita vaikuttamisen keinoja voisi seuraavaa kertaa varten pohtia. Koko työyhteisön pitäisi olla tietoinen kehittämishankkeesta ja mahdollistaa tiimin osallistuminen siihen.

Valmistauduimme seminaariesitykseen huolella poimien opinnäytetyöstämme sen pääkohdat. Koimme, että saimme esityksessä tuotua esiin toimintakulttuurin muuttamisen vaikeuden, teemakeskustelujen ja teematehtävien toteutumisen. Hankkeen kaari tuli esityksessä selkeästi esiin.

5 POHDINTA

Yhdessä olemme pohtineet, miten henkilökunnan sitoutumista, kuulemista ja osallistumista kehittämishankkeen suunnitteluun ja toteuttamiseen olisi voinut lisätä vielä enemmän. Teemakeskusteluista sovittaessa olisi ollut hyödyllistä sitouttaa koko tiimi keskusteluihin. Tosin, vaikka kaikkien osallistumisesta olisikin sovittu, ei se välttämättä olisi toteutunut, sillä sairastelut, lomat ja kokoukset tai muut tehtävät vaikuttivat henkilökunnan osallistumismahdollisuuksiin. Lisäksi olisi ollut hyödyllistä sopia niistä tavoista, joilla kasvattajat dokumentoivat omaa toimintaansa suhteessa teematehtäviin ja miten teemakeskustelut kirjataan siten, että niissä käsitellyt asiat tavoittavat myös poissaolleet ryhmän kasvattajat. Toki näimme, että ne kirjattiin, mutta emme tiedäneet, oliko arjessa todellisuudessa aikaa keskustella niistä.

Kehittämishankkeen tukemisen kannalta olisimme voineet tavata henkilökunnan kanssa useammin. Keskustelimme yhteistyön alkaessa siitä, millaiset tapaamiset sopisivat heille parhaiten, ehdotimme myös ilta-aikoja. Päivisin tapaamisaikoja rajoitti päiväkodin toiminta. Ilta-aikoja oli henkilökunnan mukaan hankala järjestää, sillä niistä olisi kertynyt ylitöitä, joita olisi ollut hankala ottaa pois.

Työtapojen kehittäminen ja toiminnan muuttaminen oli haasteellista, esteenä oli monia erilaisia tekijöitä. Henkilökunnan innostaminen ja kiinnostuksen herättäminen olivat tärkeämissä rooleissa tässä kehityshankkeessa, kuin mitä olimme osanneet ennakkoon ajatella. Päiväkodin työyhteisössä työntekijöiden kiire, henkilökunnan vähyytys ja näistä aiheutuva väsymys tai uupuminen vaikutti innostukseen kokeilla uusia toimintatapoja. Päiväkodissa yhden koko ryhmän aikuisten saaminen mukaan yhteistyöhön ja yhteisiin palavereihin oli haastavaa ajanpuutteen ja sijaisien puuttumisen tai niiden vaikean saatavuuden vuoksi.

Kehittämishankkeen aloittaminen siirtyi päiväkodin joulukiireiden takia ja joulukuun tapaaminen siirrettiin seuraavalle vuodelle. Ensimmäisessä teemakeskustelussa

maaliskuussa 2011 kuulimme, että Maahisissa oli muodostettu lasten varhaiskasvatussuunnitelmista nousseiden tavoitteiden pohjalta kolme erilaista toiminnallista pienryhmää eli vasu-ryhmää. Kahden rinnakkaisen pienryhmän olemassaolo hidasti kehittämishankkeen etenemistä. Tämän kehittämishankkeen ja opiskelemme teoratiedon perusteella olemme sitä mieltä, että mikäli omahoitajuutta aiotaan toteuttaa päiväkotiryhmän toiminnassa, ei lapsilla tule olla kahta erillistä pienryhmää. Omahoitajapohjainen pienryhmätoiminta mahdollistaa lapsen kasvua ja kehitystä tukevan toiminnan toteuttamisen. Joitakin toimintoja, kuten esimerkiksi viskari, on kuitenkin hyvä pitää erillisinä ryhmätoimintoina.

Pohdimme sitä, miksi vasu-ryhmissä lapsia saattoi olla seitsemän, mutta omahoitajaryhmänä se koettiin liian suureksi. Toisaalta palautimme mieliimme kasvattajien alkuperäisen tavan toteuttaa omahoitajuutta, eli ”tiukkaa” omahoitajuutta, kuten pienillä, alle 3-vuotiailla lapsilla. Ehkä seitsemän lasta koettiin suureksi ryhmäksi sellaisessa omahoitajuudessa, jossa lasten kanssa toimitaan kasvattajana yksin koko päivä, joka tilanteessa.

5.1 Oma ammatillinen kehittyminen

Ammatillisena tavoitteena on ollut perehtyä toimintakulttuurin muuttamiseen työyhteisössä. Kehittämishankkeen myötä on tullut kokemusta prosessin läpiviemisestä ja yhteistyön merkityksestä sitouttamisen suhteen. Olemme oppineet, että kehittämishanketta varten on hyvä varata pidempi aika ja pohtia todellisia keinoja kehittämishankkeen osallisten sitouttamiseen. Hankkeen suunnittelussa ja toteuttamisessa on hyvä kuunnella yhteistyökumppanin toiveita ja ideoita. Hankkeen suunnittelussa on hyvä ottaa huomioon oma työtaakka. Hankkeessa on hyvä olla mukana työpari, jonka kanssa työtä voi jakaa.

Sosionomin työssä hyvillä vuorovaikutus- ja yhteistyötaidoilla on suuri merkitys. Työtä tehdään pitkälti omalla persoonalla ja olennaista on sovittaa oma toiminta

asiakkaan vuorovaikutustaitoihin ja tilanteeseen sopivaksi. Yhteisissä hankkeissa kannustus ja rohkaiseminen ovat positiivisia vaikuttamisen keinoja yhteistyön edistämiseksi. Kehittämishankkeessa saimme itse onnistumisen kokemuksia, sillä saimme kasvattajilta palautetta, että olemme hankkeessa osanneet tukea ja kannustaa kasvattajia toiminnan muutoksessa.

Hankkeen etenemisen kannalta tiedottaminen on keskeisessä asemassa. Huolehtimalla ajantasaisesta tiedottamisesta kaikille osapuolille kiinnostus ja sitoutuminen hankkeeseen pysyvät paremmin yllä. Hyvä tiedottaminen on tärkeä ja erinomainen vaikuttamisen väline.

Omahoitajuuden taustalla vaikuttaneisiin teorioihin ja hankkeisiin perehtyminen on myös ollut yksi keskeinen tavoite. Varhaiskasvatuksen saralla työskentelevälle sosionomille omahoitajuudella on suuri merkitys, sillä työskentelytapana omahoitajuus on kasvava ja kehittyvä toimintamuoto. Kehittämishankkeen myötä tietämyksemme omahoitajuudesta ja sen taustalla vaikuttavista teorioista on lisääntynyt. Kasvattajana on tärkeää tiedostaa oma suhtautumisensa omahoitajuuteen sekä pohtia omaa sitoutumisen tasoaan siihen. Sosionomi tukee varhaiskasvatustyössä vanhempien vanhemmuutta ja lapsen yksilöllistä kasvua ja kehystä. On ollut mielenkiintoista havaita, kuinka lapsen osallisuuden lisääminen mahdollistuu omahoitajuuden ja pienryhmätoiminnan kautta paremmin kuin perinteisiä toimintatapoja käyttäen.

Kehittämishankkeessa on huomioitu sosionomin kompetensseista erityisesti asiakasnäkökulma, sosiaalialan eettinen osaaminen sekä tutkimuksellinen kehittämistoiminta nimenomaan reflektioiva työote huomioiden. Lapsen kasvua ja kehitystä sekä osallisuutta haluttiin tukea omahoitajamenetelmää kehittämällä. Myös kehittäminen reflektioivalla työotteella toteutuu kehittämishankkeessa. Kehittämishanke on erittäin käytännönläheinen, koska hankkeessa keskityttiin nimenomaan työkäytäntöjen kehittämiseen ja se toteutui pienten teematehtävien kautta.

5.2 Eettisyys kehittämishankkeessa

Sitoutuimme kehittämishankkeen toteuttamiseen allekirjoittamalla yhteistyösopimuksen Ajourinmäen päiväkodin johtajan kanssa. Toteutimme kehittämishankkeen suunnitelman mukaan ja henkilökunnan toiveesta lisäsimme kaksi keskustelua syksyksi 2011. Opinnäytetyössä käytetyt lähteet on merkitty lähdeluetteloon.

Kehittämishankkeemme lähtökohtana olivat lasten hyvinvointi sekä lasten kehityksen ja kasvun edistäminen ja tukeminen. Sosionomin eettiseen osaamiseen kuuluu ammattieettisten periaatteiden sisäistäminen ja niiden mukaan toimiminen. Omahoitajatoiminta varhaiskasvatuksessa edistää lasten tasa-arvoa ja suvaitsevaisuutta. Kehittämishankkeessa yhteistyökumppaneinamme olivat Maahisten ryhmän kasvattajat. Tavoitteena oli lisätä heidän ja lasten välistä vuorovaikutusta kehittämällä omahoitajuutta. Omahoitajuuden kehittäminen Maahisissa jatkuu ja toivomme lasten osallisuuden lisääntyvän sitä kautta.

Toimintakulttuurin muutos on pitkäkestoinen prosessi, joka vaatii henkilökunnalta sitoutumista ja yhtenäisten käytäntöjen luomista. Kehittämishankkeen aikana pohdimme, kuinka kehittämishankkeen toteuttaminen mahdollistuu, kun osa ryhmän kasvattajista vaihtui kehittämishankkeen aikana. Todennäköisesti henkilökuntavaihdokset vaikuttivat siihen, miten kasvattajat sitoutuivat kehittämishankkeeseen. Pidimme kuitenkin eettisesti tärkeänä sitä, että oma sitoutumisemme oli koko kehittämishankkeen ajan selkeästi havaittavissa.

Teemakeskusteluissa käytimme henkilökunnan suostumuksella sanelukonetta, sillä sopimuksella, että opinnäytetyön valmistuttua äänitteet poistetaan tallenteista. Äänitteet on hyödynnetty totuudenmukaisesti tekstiä tuottaessa. Kirjoittamisprosessissa pohdimme kuitenkin sitä, kuinka avoimesti voimme tuoda kehittämishankkeeseen osallistuneiden henkilöiden kokemuksia ja tunteita esiin, sillä koemme, että on eettistä kohdella kehittämishankkeessa osallisena olleita henkilöitä luotta-

muksellisesti. Olemme maininneet kasvattajat kussakin tilanteessa vain lukumäärällisesti siksi, että henkilöitymiseltä välttyttäisiin.

5.3 Omahoitajuuden jatkonäkymät

Omahoitajuus työmenetelmänä on jatkuvasti kehittyvä ja kehitettävä toimintatapa. On ollut mielenkiintoista ja opettavaista olla mukana kehittämässä omahoitajuutta osaksi ryhmän toimintaa. Toivomme, että omahoitajuuden kehittäminen Maahisissa jatkuu ja että työstämme on ollut sen kehittämisessä hyötyä.

Ryhmässä on tapahtunut paljon henkilökuntamuutoksia koko kehittämishankkeen aikana ja se on todennäköisesti vaikuttanut hankkeen etenemiseen. Osalla syksyllä 2011 aloittaneesta henkilökunnasta on pitkä kokemus omahoitajuudesta ja toivomme, että kokemus osataan hyödyntää omahoitajuuden toteuttamisessa ja kehittämisessä Ajurinmäen päiväkodin arjessa.

Maahisten henkilökunta toivoo, että omahoitajuus olisi pääasiallinen toimintamuoto lapsiryhmän arjessa. Keskustelimme siitä, että omahoitajuuden rinnalla voi toteuttaa esimerkiksi kielenkehitystä tukevaa toimintaa ja leikkikerhoa ilman, että lapsia jaetaan varsinaisesti pienryhmiin. Käytännössä tullee kuitenkin toteutumaan kaksi rinnakkaista pienryhmää; lasten kehitystä tukevat toiminnalliset pienryhmät sekä omahoitajaryhmät. Se, miten nämä kaksi pienryhmää arjessa rinnakkain toimivat, jää meiltä näkemättä.

Tulevaisuudessa omahoitajuus ja pienryhmätoiminta ovat todennäköisemmin niitä toimintatapoja, joita päiväkodeissa tullaan kehittämään. Suuntauksena on lapsen osallisuuden kehittäminen ja lasten yksilöllisten varhaiskasvatussuunnitelmien nivominen koko ryhmän toimintaan. Omahoitajalla tulee olla riittävät ammatilliset taidot havainnoida ja tulkita lapsen toimintaa. Ryhmäkokojen pienentäminen päivä-

kodin sisäisiä toimintamalleja kehittämällä on tärkeää, sillä päiväkotien resurssit eivät tällä hetkellä näytä muutoin mahdollistavan tai suosivan pienempiä ryhmiä.

Omahoitajan valinta lapselle on aihe, josta viriää keskustelu aina silloin tällöin. Mikä merkitys on sillä, kuka lapselle omahoitajan valitsee? Jos omahoitajan päättävät kasvattajat, ovatko vanhemmat tyytyväisiä omahoitajaan, vai olisivatko he valinneet jonkun muun? Toisaalta, jos valinnan saa tehdä lapsen vanhemmat, tuleeko jollekin kasvattajalle suurempi ryhmä kuin toiselle? Kasvattajan koulutus, ikä ja muut ominaisuudet voivat vaikuttaa siihen, valitaanko hänet omahoitajaksi vai ei. Myös uuden työntekijän valitseminen omahoitajaksi voi olla vaikeaa, jos valinnan saavat tehdä vanhemmat. Lapsen osallisuutta lisäisi se, että lapsi saisi itse valita omahoitajansa, mutta mitkä olisivat lapsen perusteet omahoitajan valinnalle?

LÄHTEET

- Bowlby, John. 1969. Attachment and Loss. Volume 1. Attachment. New York: Basic Books.
- Espoon kaupunki i.a. Kehittämistoiminta. Espoon palvelut. Oma hoitaja päivähoitossa. Viitattu 5.5.2011.
<http://www.espoo.fi/default.asp?path=1;28;11866;10672;39428;40195>
- Espoon varhaiskasvatussuunnitelma, 28.8.2001. Opetus- ja kulttuuritoimi. Sosiaali- ja terveystoimi.
<http://www.espoo.fi/binary.asp?path=1;28;11866;11869;39339;22478;22491;42982;42983;22641;22643&field=FileAttachment> Viitattu 16.10.2011
- Haapala, Tarja & Hyvönen, Kaija 2002. Omahoitajan toiminnan itsearviointikriteerien laatiminen ja niiden arviointi. Teoksessa Terttu, Munnukka & Pirjo, Aalto Minun hoitajani - Näkökulmia omahoitajuuteen. Helsinki: Tammi, 38–55.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino
- Huhtanen, Kristiina 2004. Varhainen puuttuminen. Erityisen tuen tarpeen kohtaaminen päivähoitossa. Helsinki: Finn Lectura
- Järvinen, Merja; Laine, Anne & Hellman-Suominen, Kirsi 2009. Varhaiskasvatusta ammattitaidolla. Helsinki: Kirjapaja.
- Karila, Kirsti 2006. Kasvatuskumppanuus vuorovaikutussuhteena. Teoksessa Kirsti Karila, Maarit Alasuutari, Maritta Hännikäinen, Anna Raija Nummenmaa & Helena Rasku-Puttonen (toim.) Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 91–109.
- Karila, Kirsti & Nummenmaa, Anna Raija 2001. Matkalla moniammatillisuuteen. Kuvauskohteena päiväkotii. Helsinki: WSOY.
- Kaskela, Marja & Kekkonen, Marjatta 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta: opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Helsinki: Stakes.

- Keltikangas-Järvinen, Liisa 2004. Temperamentti: ihmisen yksilöllisyys. Helsinki: WSOY.
- Keskinen, Soili & Virjonen, Heli (toim.) 2004. Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoitossa. Helsinki: Tammi.
- Kyrönseppä, Ulla; Rautiainen, Juha-Matti & Airio, Tuomo 1990. Omahoitajamene- telmä. Omahoitaja lapsen tukijana laitoshoidossa. Hoito- ja kasvatus- prosessi ja sen arviointi Naulakallion vastaanottokodissa. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.
- Leinonen, Jonna; Venninen, Tuulikki & Ojala, Mikko 2011. Osallisuuden kulttuurin kehittäminen. Päivähoitohenkilöstön näkemyksiä lasten osallisuuden tukemisesta. Teoksessa Anna-Riitta, Mäkitalo; Saila, Nevanen; Mikko, Ojala; Sylvia Tast; Tuulikki, Venninen & Birgitta Vilpas (toim.) Löytöret- kellä osallisuuteen. Kehittämistä ja tutkimista päiväkodin arjessa II. Soccan ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja nro 26, 83–98. Verkkö- julkaisuna
http://www.socca.fi/files/1373/Loytoretkella_osallisuuteen_kehittamista_ja_tutkimista_paivakodin_arjessa_II.pdf Viitattu 22.10.2011.
- Mikkola, Petteri & Nivalainen, Kirsi 2009. Lapselle hyvä päivä tänään. Näkökulmia 2010-luvun varhaiskasvatukseen. Vantaa: Pedatieto.
- Mäkitalo, Anna-Riitta 2009. Pääkaupunkiseudun kehittämisen varhaiskasvatusy- kikkö VKK-Metro hanke. Teoksessa Birgitta, Vilpas (toim.) Löytöretkel- lä omaan työhön - kehittämistä päiväkodin arjessa. Soccan ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja nro 22, 21–26.
http://www.socca.fi/files/94/Loytoretkella_omaan_tyohon_kehittamista_paivakodin_arjessa.pdf
- Niikko, Anneli 2003. Opettajuudesta ja sen merkityksestä pienten lasten kasvatuk- sessa ja opetuksessa. Teoksessa Jorma, Puhakka & Johanna, Selkee (toim.) Hyvän elämän alku kunnallisessa palvelutuotannossa. Helsinki: Suomen kuntaliitto, 102–114.
- Nivalainen, Kirsi 2007. Kehittyvä perhepäivähoito. Ideoita toiminnan suunnitteluun perhepäivähoitossa. Vantaa: Edufin.

- Ojala, Mikko 2009. Varhaiskasvatuksen käytännön kehittäminen reflektion avulla. Teoksessa Birgitta, Vilpas (toim.) Löytöretkellä omaan työhön - kehittämistä päiväkodin arjessa. Soccan ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja nro 22, 28–29.
http://www.socca.fi/files/94/Loytoretkella_omaan_tyohon_kehittamista_paivakodin_arjessa.pdf
- Parviainen, Maiju 2005. Omahoitajakäytäntö päiväkodissa. Lapsen ja hoitajan uudistunut suhde John Bowlbyn kiintymyssuhdeteorian valossa. Pro gradu -tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto. Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos. Verkkojulkaisuna:
<http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu00624.pdf>
- Peltola-Helin, Jaana 2004. Auta lasta kasvamaan. Koulutus 29.12.2003. Muistiinpanot ja monisteet tekijän hallussa.
- Piirainen, Anna & Valkeala, Leena 2008. Omahoitajuus Espoon päivähoitossa - Perehdytysaineisto päivähoitoyksiköihin. Omahoitajuusseminaari Valtuustotalolla 23.1.2008. Tulosteet tekijän hallussa.
- Pukuri, Tarja 2002. Yksilövastuinen hoitotyö ja sen mittaaminen. Teoksessa Terttu Munnukka & Pirjo, Aalto Minun hoitajani - Näkökulmia omahoitajuuteen. Helsinki: Tammi, 56–72.
- Punamäki, Raija-Leena 2001. Kiintymyssuhteen ja traumaattisen kokemuksen yhteys. Teoksessa Jari, Sinkkonen & Miriam, Kalland (toim.) Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Helsinki: WSOY. Sivut 174–197.
- Socca 2011. Pääkaupunkiseudun varhaiskasvatuksen osaamiskeskus.
http://www.socca.fi/kehittaminen/varhaiskasvatus_vkk-metro
- Sosiaaliportti i.a. Lastensuojelun käsikirja. Hoidossa käytettäviä menetelmiä. Verkkojulkaisu. <http://www.sosiaaliportti.fi/Page/1eb4dae7-21ae-430a-9268-568a7d8ab71c.aspx> Viitattu 29.10.2011.
- Soukankujan päiväkotit i.a. Auta lasta kasvamaan -työtapamme. Monisteet tekijän hallussa.
- Stakes 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Helsinki: Stakes.

- Venninen, Tuulikki; Leinonen, Jonna & Ojala, Mikko 2010. ”Parasta on, kun yhteinen kokemus siirtyy jaetuksi iloksi.” Lapsen osallisuus pääkaupunkiseudun päiväkodeissa. Socca. Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus. Työpapereita 2010:3. Verkkojulkaisuna: http://www.socca.fi/files/627/Yhteinen_kokeminen_jaetuksi_iloksi_lapsen_osallisuus_paakaupunkiseudun_paivakodeissa_2010.pdf Viitattu 22.10.2011.
- Virtanen, Mika 2002. Yksilövastuisen hoitotyön ihmiskäsitys. Teoksessa Terttu, Munnukka & Pirjo, Aalto Minun hoitajani - Näkökulmia omahoitajuuteen. Helsinki: Tammi, 9–30.
- Välimäki, Anna-Leena 2003. Linjattu ja suunniteltu varhaiskasvatus. Teoksessa Jorma, Puhakka & Johanna, Selkee (toim.) Hyvän elämän alku kunnallisessa palvelutuotannossa. Helsinki: Suomen kuntaliitto, 40–45.

LIITE 1.

Teemakeskustelu 1.

Omahoitaja tutuksi lapselle 7.3.2011

Lapset eivät tiedä, kuka on heidän omahoitajansa. Naulakkomerkkejä hyödyntämällä on tavoitteena saada lapsi tietoiseksi omasta hoitajastaan. Tarkoituksena on laittaa lasten naulakkomerkit seinälle omahoitajan merkin alapuolelle. Nekin lapset, jotka eivät osaa lukea, tunnistavat kavereiden merkeistä, kuka mihinkin ryhmään kuuluu.

LIITE 2.

Teemakeskustelu 2.

Toimintaa omahoitajan kanssa 4.4.2011

Tapaamisen aluksi palaamme teemaan ”Omahoitaja tutuksi lapselle”. Keskustelemme siitä, miten omahoitaja on tuotu lapsille tutuksi naulakkokuvien perusteella.

Jatkamme keskustelua uudesta teemasta ”Toimintaa omahoitajan kanssa”. Tavoitteena on ryhmän aikuisten orientoituminen sen toteutukseen. On tarkoitus, että omahoitaja suunnittelee ja toteuttaa pienimuotoinen toimintatuokion omaan ryhmään kuuluvien lasten kanssa pari lasta kerrallaan. Jokainen kasvatusvastuullinen ohjaisi toiminnan kaikkien omaan ryhmään kuuluvien lasten kanssa siten, että toimintaan osallistuu muutama lapsi kerrallaan

- ❖ Millainen toiminta omahoitajan kanssa olisi teille luonteenomaista
- ❖ Millaisia tarpeita lapsiryhmästä nousee?
- ❖ Millaisia kysymyksiä teille tulee mieleen teemaan liittyen?

LIITE 3.

Teemakeskustelu 3.

Oma pienryhmä omahoitajan ohjattavana sisätiloissa 2.5.2011

Aluksi palaamme edellisen kerran ”Toimintaa omahoitajan kanssa” -teemaan. Keskustelemme siitä, miten tuokiot omien lasten kanssa ovat onnistuneet. Miltä tuntui toteuttaa toimintaa vain omaan ryhmään kuuluvien lasten kanssa? Oliko järjestelyt helppo toteuttaa, millaisia esteitä toteutukselle oli?

Seuraavana tehtävänä kasvattajilla on toimia oman ryhmän kanssa sisätiloissa siten, että koko ryhmä osallistuu toimintaan, eli oma ryhmä on tekemässä jotain oman hoitajan kanssa, esimerkiksi satutuokio, Kim-leikki tai pöytäteatteri. Keskustellaan mahdollisuuksista ja esteistä sekä ennakkoluuloista seitsemän lapsen kanssa toimimisesta. Jokainen kasvatusvastuullinen saa itse suunnitella toimintansa. Toiminta saattaa löytyä myös oman pienryhmän lasten vasuista.

- ❖ Mitä teitte?
- ❖ Millä perusteella valitsitte toiminnan?
- ❖ Mikä toiminnassa tuntui mukavalta?
- ❖ Millaisia haasteita toiminnassa oli?
- ❖ Oliko omassa pienryhmässä sopivasti lapsia
- ❖ Ovatko oman pienryhmän lapset tulleet tutummiksi, kun toimintaa heidän kanssaan on nyt ollut enemmän?

LIITE 4.

Teemakeskustelu 4.

Retki oman pienryhmän kanssa lähialueelle 23.5.2011

Aloitamme keskustelun edellisen kerran teemalla ”Oma pienryhmä omahoitajan ohjattavana sisätiloissa”. Miltä oman ryhmän kanssa toimiminen tuntui? Oliko hankalaa, kun lapsia oli niin monta jne. Miten toiminta löytyi? Tuntuivatko omat lapset tutummilta, kun omahoidettavien kanssa on ollut aikaisempaa enemmän toimintaa?

Keskustellaan seuraavan tapaamisen teemasta. Millaisia tunteita herää, kun suunnitteilla on retki oman pienryhmän kanssa lähialueelle? Mitä asioita tulee ottaa huomioon ja onko mahdollista saada mukaan opiskelija tai työharjoittelija? Voiko retkelle ottaa mukaan pikku purttavan ja esim. pillimehua? Mikä tuntuu turvalliselta retkikohteelta?

LIITE 5.

Teemakeskustelu 5.

Palautetta ja arviointia 13.6.2011

Palautamme mieliin, miltä retki oman pienryhmän kanssa lähialueelle on tuntunut. Miltä tuntui olla yksin vastuussa retkellä omasta ryhmästään? Tuntuiko siltä, että on oppinut tuntemaan oman ryhmänsä lapset siten, että heihin voi luottaa retkellä? osasivatko lapset turvata omahoitajaan?

Lopuksi suuntaamme katseemme kohti viimeistä teemaa ”Palaute ja arviointi”. Se käsittelee koko omahoitajuuden käytäntöjen luomisen prosessia tässä päiväkodissa. Onko kehittämishankkeesta ollut konkreettista apua ja hyötyä omahoitajuuden toteuttamisessa? Millainen on omahoitajuuden jatko tässä päiväkodissa ja tässä ryhmässä? Miten sitä voi kehittää? Luuletteko, että ensi syksynä omahoitajuus on helpompaa, vaikka ryhmien lapset muuttuvat vai jääkö se muhimaan ajatuksiin ja odottamaan parempia aikoja toteutuakseen?

- ❖ Oliko teemakeskusteluista tukea omahoitajuuden kehittämiseen?
- ❖ Millaiseksi arvelette omahoitajuuden jatkon Maahisissa?
- ❖ Miten omahoitajuutta voisi kehittää edelleen?
- ❖ Miltä tuntuu ajatella syksyn omahoitajuutta uusien lasten kanssa?